



AMMATILLISEEN PERUSKOULUTUKSEEN OHJAAVA JA VALMISTAVA KOULUTUS

**KOULUTUKSEN ALKUTAIVAL KOUVOLAN SEUDUN
AMMATIPISTOSSA**

Leena Pelkonen

**Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2006**



**JYVÄSKYLÄN
AMMATIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Pelkonen, Leena	Julkaisun laji Kehittämishanke	
	Sivumäärä 46	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus <input type="checkbox"/> Salainen _____ saakka	
Työn nimi Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus Koulutuksen alkutaival Kouvolan seudun ammattiopistossa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen erityisopettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Hirvonen, Maija		
Toimeksiantaja(t) Kouvolan seudun ammattiopisto		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kehittämishankkeen pyrkimyksenä oli saada ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus Kouvolan seudulle. Uuden koulutuksen tavoitteena on vähentää opintojen keskeyttämistä, ehkäistä koulutuksellista syrjäytymistä ja saada yhä useampi nuori mukaan tutkintotavoitteiseen opiskeluun. Kehittämistyö käsitti kokeilulupahakemuksen suunnittelun ja valmistuksen. Hakemukseen tuli etsiä perusteluja koulutustarpeelle ja tehdä koulutuksen alustava suunnittelu opetusministeriön antaman ohjeistuksen mukaan.</p> <p>Hanketyön alussa selvennettiin nivelvaiheen eri koulutusmuodot, joita ovat ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus sekä kymppiluokka – koulutukset. Työhön koottiin taustatietoa yhteiskunnan muutoksista ja kehityksen suunnista 1980-luvulta tähän päivään sekä tutkimustietoa yhteiskunnan tilasta 2000-luvulta sekä uusinta tilastotietoa nuorten koulutukseen hakeutumisesta, opintojen keskeyttämisestä, työttömyydestä ja elämän hallinnasta. Työhön kerättiin tietoa Koulutus ja tutkimus 2003–2008 Kehittämissuunnitelmasta (Opetusministeriö 2004), erilaisista hankkeista ja niiden yhteydessä kehittelemistä yhteistoiminta- ja kokeilukoulutuksista sekä nuorten osallisuushankkeen arvioinnin väliraportista.</p> <p>Lupahakemus tuotti myönteisen päätöksen ja uusi koulutus käynnistettiin 1.8.2006 Kouvolan seudun ammattiopiston Liiketalousinstituutissa. Hanketyön lopussa kuvattiin syksyllä aloitetun koulutuksen käynnistämisen alkuvaiheita. Taustatukena prosessissa toimi Kouvolan seudun ammattiopisto ja sen hallinnoima alueellinen TATU-projekti.</p>		
<p>Avainsanat (asiasanat)</p> <p>ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus, kymppiluokka, nivelvaihe, opintojen keskeyttäminen, syrjäytyminen, osallisuus, yhteisöllisyys, varhainen puuttuminen</p>		
<p>Muut tiedot</p> <p>Liite 1. Kyselykirje peruskoulun opinto-ohjaajille</p>		

Author(s) Pelkonen, Leena	Type of Publication Development project report	
	Pages 46	Language Finnish
	Confidential <input type="checkbox"/> Until _____	
Title The Preparatory Training for Basic Vocational Education in Kouvola Region Vocational College		
Degree Programme Vocational Teacher Education College, Vocational Special Needs Teacher Education		
Tutor(s) Hirvonen, Maija		
Assigned by Kouvola Region Vocational College		
Abstract The aim of the development project was to provide a new education (preparatory training) for basic vocational education in Kouvola. The target of the new training was to diminish the number of drop-outs, to prevent exclusion from education and to give students an opportunity for preparatory education. The development project comprised the planning and writing the application for the project as well as designing the curriculum. The application consisted of the description of special education support and the preliminary plans for the training according to the guidelines given by the Ministry of Education. The first part of the development project clarified the different educational systems at the junction phase ,i.e. the coaching and rehabilitative teaching and tuition for the basic vocational education, the guiding preparatory training for basic vocational education and the voluntary additional basic education. The second stage of the project consisted of the description how the new training started in August 2006 at Unit of Business and Administration in Kouvola Region Vocational College. The project was supported by Kouvola Region Vocational College and the regional TATU-project.		
Keywords basic education, preparatory training, special needs education, vocational education		
Miscellaneous Appendix 1. A questionnaire to the guidance counsellors in the basic education		

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	2
2.	NIVELVAIHEEN KOULUTUKSEN ERI MUODOT	4
2.1.	Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus	4
2.2.	Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus	6
2.3.	Lisäopetus kymppiluokalla.....	7
3.	YHTEISKUNNAN MUUTOKSET LISÄOPETUSTARPEEN TAUSTALLA	9
3.1.	Palvelurakenteen muutokset	9
3.2.	Kasvun perusta	10
3.3.	Nuorten ja lapsiperheiden tulot ja työ	12
4.	NIVELVAIHEEN KOULUTUKSEN TAUSTOJA	13
4.1.	Koulutuksen merkitys ja tutkimus	13
4.2.	Koulutus ja tutkimus 2003-2008 Kehittämissuunnitelma	14
4.3.	Hankkeet lisäkoulutuksen kehittämisen vauhdittajina.....	15
	Nuorten osallisuushanke	15
	Hyvät käytännöt.....	17
	Järvenpään kokeiluhanke.....	17
	Kouvolan seudun ammattiopisto ja TATU –projekti.....	19
5.	AMMATILLISEEN PERUSKOULUTUKSEEN OHJAAVAN JA VALMISTAVAN KOULUTUKSEN SUUNNITTELU JA HAKU	22
5.1.	Kokeiluluvan hakeminen.....	22
5.2.	Koulutuksen tarpeen kartoittaminen Kouvolan alueella.....	23
5.3.	Koulutuksen suunnittelu ja lupahakemus	24
	Koulutuksen tarve ja perustelut koulutukselle.....	25
	Suunnitelma koulutuksen toteuttamiseksi.....	28
	Hakumenettelyn ja opiskelijavalinnan toteutus koulutuksessa	31
	Suunniteltu opiskelijamäärä 2 x 15 opiskelijaa	32
	Suunniteltu yhteistyö muiden koulutuksen järjestäjien, viranomaisten ja työelämän edustajien kanssa	33
5.4.	OIVA = Kouvolan seudun ammattiopiston ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus.....	35
6.	POHDINTA	39
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	46
	Liite1. Kyselykirje peruskoulun opinto-ohjaajille	46

1. JOHDANTO

Olin syksyllä aloittanut Kouvolan seudun ammattiopiston Kuusankosken yksikössä ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan ja kuntouttavan opetus ja ohjaus – ryhmän opettajana. Istuin koulun kahviossa, avasin Helsingin Sanomat ja näin edessäni ison otsikon: OECD:ltä synkkä kuva Suomen pojista. Alla olevassa tekstissä kerrottiin, ettei 13 prosenttia 15–19-vuotiaista suomalaisista pojista käy koulussa eikä töissä. Toimittaja Kaisa Hakkarainen jatkoi tuoreen kansainvälisen vertailun antavan synkän kuvan siitä miten suomalaisten teinipoikien ote omaan elämään lipsuu. Suomen pojat ovat päässeet tilastojen mukaan kolmanneksi joutilaimmiksi teollisuusmaiden OECD-järjestön vuosikirjassa. He eivät käy koulua eivätkä tee töitä. Tyttöjen aktiivisuus sitä vastoin on hyvää keskitasoa. (Helsingin Sanomat 30.3.2006.) Oma luokkani oli poikavaltainen, osalla heistä huono opiskelumotivaatio, paljon poissaoloja koulusta ja peruskoulun todistus erittäin heikko. Lukemani artikkeli vaikutti tutulta, se oli minulle arkipäivää!

Olin tutustunut ennen lukuvuoden alkua Salpauksen valmentavaan koulutukseen ja mennyt mukaan Kouvolan alueella toimivan TATU-projektin kehittämistyöryhmään. TATU2-projektin ohjausryhmän jäsenyys opetustyön ohella oli alkanut myöhemmin, vuoden vaihteen jälkeen. Syksyllä lukuvuoden alussa alkoivat myös omat ammatillisen erityisopettajan opinnot Jyväskylässä. Talven aikana sain opetustyön ohella tehtävän suunnitella ja valmistaa koulutuskokeilun aloittamiseksi lupahakemuksen opetusministeriölle ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta varten. Uudenlainen nivelvaiheen koulutus oli alkamassa kokeilumuotoisena syksyllä 2006. Opetusministeriö valitsi 56 koulutuksen järjestäjää kokeiluun vuosiksi 2006–2008. Hakemuksia oli tullut yhteensä 69 lähes kaikista maakunnista. Keväällä saimme tietää, että Kouvolan seudun ammattiopisto oli yksi kokeiluluvan saaneista.

Lukuvuosi oli itselleni ja oppilaitokselle yksi perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen kehittämisen vuosi. Talven aikana kuulin ja luin kaiken minkä löysin ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta. Tietoa välitin TATU2:n ohjausryhmään, jossa lisäkoulutuksesta, sen hyödyistä ja haitoista, käytiin vilkasta keskustelua. Miksi perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen väliin tarvitaan uusia koulutuksen muotoja, ihmettelin? Luin artikkeleita, tutkimuksia ja selvityksiä sekä seurasin valmentavasta ja kuntouttavasta, omaura-, paja- ym. koulutuksesta ja hankkeiden yhteydessä tehdyistä kokeilumalleista erilaisia raportteja. Lehdissä julkaistiin mielenkiintoisia integrointi- ja inklusiokeskusteluja, tilastoraportteja opintonsa keskeyttäneistä nuorista ja tutkimuksia siitä mihin yhteiskunnan koulutuspolitiikassa tulisi panostaa. Helsingin Sanomien artikkelia lukiessani kevättalvella, ymmärsin miksi uutta koulutusta Suomessa tarvitaan.

Kaikesta kokoamastani taustatietoaineistosta, kokeilukoulutuksen suunnittelusta ja hakuprosessista sekä aloitetun kokeilun raportoinnista päätin sitten koota opintoihin liittyvän kehittämishankkeen.

Kehittämishankkeessa esittelen nivelvaiheen eri koulutusmuodot. Kerron taustatietoa yhteiskunnan muutoksista ja kehityksen suunnista 80-luvulta tähän päivään. Esitän tutkimustietoa yhteiskunnan tilasta 2000-luvulta sekä uusinta tilastotietoa nuorten koulutukseen hakeutumisesta, työttömyydestä ja elämän hallinnasta. Opetusministeriön julkaisemasta ja valtioneuvoston hyväksymästä Koulutus ja tutkimus 2003–2008 Kehittämissuunnitelmasta olen kerännyt aiheeseen liittyvää tietoa. Esittelen myös erilaisia hankkeita ja niiden yhteydessä kehittelemiä yhteistoiminta- ja koulutusmuotoja sekä nuorten osallisuushankkeen arvioinnin väliraporttia. Erityisesti työtäni auttoi koulutuskokeiluanomuksen laatimisessa Järvenpään Nivel-projekti, josta myös lyhyt esittely. Lopussa on kokeiluluvan hakemisen ohjeistusta, lupahakemuksen valmistusprosessin kuvausta, koulutuksen sisällön suunnittelua sekä koulutuskokeilun alkutaipaleen raportti syksyltä 2006.

2. NIVELVAIHEEN KOULUTUKSEN ERI MUODOT

2.1. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus on **erityisopetusta**. Se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat **erityisiä opetusjärjestelyjä tai opiskelijahuoltopalveluja vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi**. Opetusta voidaan tarvittaessa mukauttaa.

Vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus on opiskelijoita varten, jotka tarvitsevat perusvalmiuksissa harjaantumista ennen ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymistä tai opintojen alkua. Tavoitteena voi olla myös valmentaminen ja kuntouttaminen työhön tai itsenäiseen elämään. Ts. koulutusta voidaan toteuttaa kahdessa erilaisessa muodossa: valmentava I ja valmentava II. Koulutuksen järjestäjä päättää kumpaan koulutusryhmään hakija kuuluu, kuultuaan pyrkijää ja huoltajia. Yksilökohtainen asiantuntijaselvitys on lopullisena perusteena hakuprosessissa. Opetusta ja ohjausta tukee ja siihen tulee liittyä opiskelijan kuntoutusta. Opiskelijalle on laadittava moniammatillisena yhteistyönä yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma. (Opetushallitus 2000.)

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus / valmentava I

- koulutuksen laajuus on 20-40 ov
- erityisten syiden vuoksi koulutuksen laajuus 80 ov
- antaa valmiuksia selviytyä myöhemmin ammatillisista perusopinnoista
- antaa opiskelijalle valmiuksia, että hän pystyy hankkimaan ammatillisen uudelleen koulutuksen

Koulutuksella pyritään lisäämään opiskelijan itsetuntoa niin, että hän luottaa omiin kykyihinsä pärjätä elämän erilaisissa tilanteissa. Syvennetään ja kerrataan peruskoulussa hankittuja tietoja ja taitoja. Opetellaan erilaisia oppimistekniikoita ja tiedonhankinnan tapoja, harjoitellaan itsenäistä opiskelua sekä etsitään erilaisia tietolähteitä. Koulutuksen tavoitteena on saada nuori

harjaantumaan sosiaalisissa ja vuorovaikutus-tilanteissa ja -taidoissa. Tähän liittyy opiskelun, koulutuskokeilun ja työharjoittelun säännöllisyys ja itsenäinen vastuunkanto. Selkiytetään opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmia, tuodaan esille erilaisia vaihtoehtoja, nuori pääsee tarkentamaan opiskelu- ja työllistymissuunnitelmia ja kehittää omia itsearviointitaitoja. Nuorta kannustetaan ja ohjataan antamalla arkipäivän, terveellisen elämän ja kansalaistaidon valmiuksia niin, että ammatillisten perusopintojen aloittaminen helpottuisi. Opiskelija voi myös testata omia voimavarojaan koulutus- ja työkokeilussa jolloin hän saa realistisen kuvan opiskelusuunnitelmistaan. Valmentava I:n opetusta järjestetään yleisissä ammattioppilaitoksissa. (Opetushallitus 2000.)

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus / valmentava II

- koulutuksen laajuus on 40-120 ov
- koulutuksen pituuteen vaikuttavat yksilölliset syyt
- koulutus tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille
- antaa valmiuksia mahdollisimman itsenäiseen ja rikkaaseen elämään
- antaa valmiuksia mahdollisuuksien mukaan osallistua työelämään itsenäisesti tai tuetussa työyhteisössä

Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija kykenee mahdollisimman itsenäiseen elämään, saaden koulutuksen aikana valmiuksia selviytyä kodin ja arkielämän toimista sekä työyhteisön ja yhteiskunnan asettamista vaatimuksista. Kartoitetaan itsenäistä elämää helpottavat tukimuodot, apuvälineet ja toimintatavat, jotka helpottavat toimeen tulemistä. Lähtökohtana on, että opiskelu on mahdollisimman käytännönläheistä ja toiminnallista. Pyritään lisäämään itsetuntoa ja aloitekykyä antamalla valmiuksia oman elämän hallintaan. Koulutuksen tarkoituksena on myös valmentaa nuorta työelämän tiedoissa ja taidoissa niin, että hän kykenisi sijoittumaan työelämään joko avoimille työmarkkinoille, tuettuun työhön tai vaihtoehtoisesti suojatyön kaltaiseen työtoimintaan tai päivätoimintaan. (Opetushallitus 2002.)

Ammatillinen erityisopetus sekä vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus järjestetään ensisijaisesti ammatillisissa oppilaitoksissa. Vaikeimmin vammaisten koulutuksen järjestämisestä vastaavat ammatilliset erityisoppilaitokset, jotka huolehtivat myös erityisopetuksen kehittämis-, ohjaus ja tukitehtävistä. (Opetusministeriö.)

2.2. Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus

Syksystä 2006 käynnistyneen ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokeilun kokeiluohjelman päätös, kokeiluohjelma ja opetussuunnitelman perusteluonnos 15.5.2006 ovat nähtävissä OPH-nettisivustoilla osoitteessa:

www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,17627,1830,53938

Vuosina 2006 - 2009 toteutettavan koulutuksen tavoitteena on madaltaa siirtymiskynnystä perusopetuksesta ammatilliseen peruskoulutukseen ja vähentää ammatillisen koulutuksen alkuvaiheen keskeyttämistä.

Koulutus ei ole erityisopetusta mutta opetussuunnitelman perusteluonnoksessa mainitaan, että **opetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota oppimisvaikeuksiltaan ja – tavoiltaan erilaisiin opiskelijoihin ja sellaisiin, joilla on elämänhallinnan vaikeuksia.** Ohjaava ja valmistava koulutus on suunnattu perusopetuksen päättävälle nuorille, joilla ei vielä ole selkiintynyttä käsitystä ammatinvalinnastaan tai joilla ei ole riittäviä valmiuksia ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen tai opinnoista suoriutumiseen. Nämä nuoret ovat vaarassa jäädä kokonaan koulutuksen ulkopuolelle ja syrjäytyä. Koulutus pyrkii madaltamaan jatko-opintoihin siirtymistä ja vähentämään ammattiopintojen keskeytymistä opintojen alussa. Koulutus pyrkii lisäämään opiskelijan aktiivisuutta käyttämällä monipuolisia, kannustavia ja työvaltaisia opiskelumenetelmiä. Koulutus räätälöidään henkilökohtaisesti jokaiselle opiskelijalle. Ohjaavan ja valmistavan koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävät ammatillisessa koulutuksessa tarvittavat tiedot ja taidot sekä yksilöllistä tukea kehittyäkseen vastuulliseksi ja tasapainoiseksi ihmiseksi ja aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi. Opintojen tuloksena opiskelijalla on opintoihin tai työhön siirtymisen suunnitelma. Koulutuksen

tulee sisältää runsaasti ura- ja tulevaisuuden suunnittelua tukevaa ja eri koulutusmuotoihin tutustumista sekä työelämän ammattitehtäviin tutustuttavia opintoja. Yhdeltä tai useammalta alalta olevien ammatillisten ja /tai työelämään perehdyttävien opintojen osuus oltava vähintään puolet opiskelijan opintojen laajuudesta.

Koulutuksen laajuus on opiskelijan tarpeiden mukaan 20 - 40 opintoviikkoa. Opintoihin voi kuulua

- Työelämään, ammatteihin ja koulutukseen perehtyminen
- Opiskelu- ja elämäntaitojen hallinta
- Ammatilliset opinnot ja työssäoppiminen
- Lähtötason perustietojen täydentäminen

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta opiskelija voi hakea tai siirtyä joustavasti tutkintoon johtavaan koulutukseen, kun se on opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaista. Opetussuunnitelman perusteluonnoksessa on luonnehdittu opiskelijan arviointia ja kuinka opinnot on tunnustettava ja luettava hyväksi. Muut määräykset sisältävät opinto-ohjauksen järjestämistä sekä asiaa maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusjärjestelyistä. (Opetushallitus 2006.)

2.3. Lisäopetus kymppiluokalla

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille yhden vuoden kestävästä lisäopetusta (10. luokka). Lisäopetuksen laajuus on vähintään 1100 tuntia lukukaudessa, joka tarkoittaa keskimäärin 28–30 tuntia viikossa. Pääosin *kymppiluokalla* opiskellaan peruskouluissa mutta myös kansanopistoissa. **Painotetuilla kympeillä opiskellaan lisäksi muutamia viikkoja lukuvuoden aikana ammatillisissa oppilaitoksissa. Työelämään tutustuminen ja harjoittelu järjestetään työpaikoilla.** Lisäopetukseen voidaan ottaa nuori, joka on saanut perusopetuksen päättötodistuksen samana tai edellisenä vuonna.

Valittavana on peruskymppejä, painotettuja kymppejä ja maahanmuuttajien kymppejä (MMT). Maahanmuuttajat voivat hakeutua muillekin kympeille, jos suomen kielen taito on riittävä. Kaikilla kympeillä voi korottaa peruskoulutodistuksen numeroita ja parantaa siten pääsymahdollisuuksia jatko-opintoihin käymällä koulua säännöllisesti, opiskelemalla ahkerasti ja tekemällä kotitehtävät. Kertaamalla ja täydentämällä tietoja saa vuoden lisäaikaa suunnitelmien kypsyttelyyn ja samalla voi selkeyttää ammatinvalintaa. Painotetuilla kympeillä voi lisäksi tutustua johonkin ammatillisen perustutkinnon koulutusalaan. Saa tuntumaa opiskeluun ammatillisessa oppilaitoksessa ja löytää virikkeitä hakeutua ammatillisiin opintoihin. Kaikista vaihtoehdoista on mahdollisuus hakeutua jatko-opintoihin, ts. voi hakeutua sekä lukioon että ammatilliseen koulutukseen.

Maahanmuuttajien kympeillä (MMT) voi parantaa suomen kielen taitoa ja auttaa selviämistä arkielämän tilanteista. Perustietojen ja – taitojen opiskelu tapahtuu suomen kielellä, tutustutaan suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja tapoihin. Maahanmuuttajien kymppit on tarkoitettu niille, jotka ovat kotimaassaan suorittaneet peruskoulun tai ovat jo ohittaneet oppivelvollisuusiän, mutta taidot eivät vielä riitä jatko-opintoihin Suomessa.

Kymppiluokkalaiselta odotetaan säännöllistä koulunkäyntiä ja vastuunottamista opiskelusta. Nuori on edelleen peruskoulun yläasteen oppilas ja häntä koskevat peruskoulun säännöt, muun muassa tupakointikielto. Kymppiluokalla tehdään yhteistyötä myös vanhempien kanssa ja heitä tavataan vanhempainilloissa. Poissaoloista ilmoitetaan edelleen koteihin ja vanhemmilta odotetaan niistä selvityksiä.

Kymppiluokan suorituksista saa erillisen todistuksen. Ammatilliseen koulutukseen tai lukioon pyrittäessä otetaan yhteisvalinnassa huomioon peruskoulun päättötodistuksen lisäksi ne arvosanat, joita on pystynyt kymppiluokalla korottamaan. Ne, jotka suorittavat koko lisäopetuksen oppimäärän (1 100 tuntia), heidät rinnastetaan suoraan peruskoulusta hakeviin. Silloin saa myös ammatilliseen koulutukseen haettaessa lisäpisteitä yhteishaussa. Lukioon pyrittäessä otetaan huomioon peruskoulun

päättötodistuksen lisäksi ne lukuaineiden arvosanat, joita on pystynyt kymppiluokalla korottamaan. Lukuvuosi on jaettu jaksoihin, jotka vaihtelevat kouluittain. Opetus on lähes kaikilla kympeillä kurssimuotoista. Kymppiluokkalaiset saavat samat edut kuin muutkin yläasteen oppilaat ts. opetus, oppikirjat ja koulutarvikkeet, kouluruokailu sekä kouluterveydenhuolto ovat ilmaisia. (Helsingin kaupungin opetusvirasto 2005.)

3. YHTEISKUNNAN MUUTOKSET LISÄOPETUSTARPEEN TAUSTALLA

3.1. Palvelurakenteen muutokset

Palvelurakenteissa tapahtui suuria muutoksia 1980-luvulta 2000-luvulle tultaessa. Lama, hallinnon uudistukset ja ideologiset murrokset vaikuttivat yhteiskuntamme palvelurakenteisiin. Hallintoa uudistettiin, laman takia palveluja leikattiin ja uusliberalistinen yhteiskuntapoliittinen ideologia näki hyvinvointipalvelut holhouksena ja taakkana. Yhtäällä palveluja supistettiin laman nimissä ja toisaalla tehtiin samoin vaikuttavia hallinnon uudistuksia, jolloin yhteisvaikutus oli huomattava. Esimerkkinä näin, ikään kuin huomaamatta, muodostuivat ylisuuret lapsiryhmät päivähoitossa ja koulussa. Samoin kävi perusterveydenhuollon puolella eli neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa, joissa mahdollisuudet erikoislääkäreiden käyttöön vähenivät. Hyvätuloiset pystyivät hankkimaan palvelut yksityissektorilta, mutta huonotuloisten lasten ja nuorten ongelmat pitkittyivät ja kärjistyivät. Hallinnon uudistuksen myötä myös kuntien itsenäisyys kasvoi samalla kun valtion hallinnollisen ohjauksen osuus pienentyi. Muutos aiheutti kuntien välisten erojen kasvun. (Bardy, Salmi & Heino 2001, 97.)

Peruspalvelujen kehittämisen tarve ja niiden riittämättömyyden korvasivat osittain erilaiset projektit. 1980-luvulta lähtenyt projektien aika lisääntyi ja laajeni. Uusia projektitoimijoita ilmaantui ja rahoittajatahoja tuli lisää. Kansaneläkelaitos järjesti esim. varhennettua kuntoutusta vuosina 2001–2003 vakavan syrjäytymisuhan alaisena oleville peruskoulun tai ammatilliset opinnot keskeyttäneille 15–17-vuotiaille nuorille yhdessä koulu-, nuoriso-, työvoima-,

sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Kuntoutuksen piiriin pääsivät myös nuoret, joilla opintojen keskeyttäminen oli oletettavaa tai peruskoulu oli suoritettu huonoin arvosanoin. Kuntoutuksen aikana tehtiin tiivistä yhteistyötä nuoren läheisten ja oman paikkakunnan toimijoiden kanssa. (Bardy ym. 2001, 112- 113.)

Kaikki projekteissa tehty työ on ollut mittaamattoman tärkeää mutta niissä kehitetyn toimintamallin jatkuvuus on osoittautunut ongelmaksi. Useissa projekteissa on kokeiltu hyviä ja hyödyllisiä käytänteitä ja luotu uudenlaisia yhteistyömalleja ja verkostoja. Projektivuosisikymmenen arvokkaan kehitystyön soisikin osoittavan suuntaa valtionhallinnolle ja sosiaali- ja terveysministeriölle kohti strategista hyvinvointipolitiikkaa, jossa sekä yleinen lapsi- ja perhepolitiikka ja erityinen lasten, nuorten ja lapsiperheiden syrjäytymisen riskien ehkäiseminen toteutuisi yhdessä ja samassa ohjelmassa. (Bardy ym. 2001, 117- 118.)

3.2. Kasvun perusta

Olemassaoloa pohtivat peruskysymykset kuuluvat: keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme? Näitä olemassaolonsa ydinkysymyksiä ihmiset ovat pohtineet kautta aikojen. Kysymykset eivät ole menettäneet tänä päivänäkään merkitystään vaan päinvastoin. Monien valintojen, valtavan tietotulvan ja mahdollisuuksien kaaoksessa asioiden merkityksellisyys ja valinnoista aiheutuvat seuraamukset on vaikea ennakoida. Ihmisillä on kiire elää ja kokea kaikkea mahdollista mitä on tarjolla. Ahnehditaan koko ajan liikaa ja näin elämä on muuttunut hajanaiseksi ja ihmiset oirehtivat eritavoin masentuen, ahdistuen jne. Lasten ja nuorten elämän taidot kehittyvät kotona perheen piirissä, päivähoidossa hoitajien ja leikkikaverien kanssa sekä koulussa opettajien ja ikätovereiden seurassa. Kaikki nämä elämän piirit tulee olla rakenteiltaan sen kaltaisia, että lapsen ja nuoren osallisuus toteutuu ja hän pääsee toimimaan yhteisessä yhteisössä. Tähän tarvitaan aikuisen kiinnostusta perustaviin kysymyksiin ja kunnioittavaa suhtautumista lasta kohtaan sekä riittävästi yhteistä aikaa.

Markkinoitunut tehotalous on kuitenkin liittänsäineen tuonut lapsuuden maailmaan uhkia ja vaikeuttanut yhteisöllisyyden toteutumista.

Ylikuumentuneen nousukauden jälkeen seurasi syvä lama. Tekemisen tempo kiihtyi ja markkinalähtöiset ajattelu- ja toimintamallit laajenivat. Kilpailu koveni ja yksilöiden suoritustehoa ruvettiin seuraamaan ja arvioimaan tarkasti.

Esitettiin tiukkoja tehokkuusvaatimuksia ja tehtiin samalla rajuja leikkauksia. Kiristynyt kilpailu ja suoritekeskeisyys vaikuttavat lasten ja nuoren elämään vanhempien työn samoin kuin päiväkodin ja koulun kautta. Liian suurissa ja vaihtuvissa lapsiryhmissä levottomuus vain lisääntyi ja työntekijät uupuivat.

Yhteiskuntaelämä ei suosi enää levollista oloa lasten kanssa tai pitkäkestoisia ihmissuhteita, joiden kannattelemina lapset varttuvat. Molempien vanhempien työssäkäynti kutistaa lasta tukevaa lähiyhteisöä ts. lasten ulottuvilla olevat ”aikuisresurssit” ovat vähentyneet kaikilla sektoreilla. Tilalle on tullut media- ja virtuaalitodellisuuksien maailma. Lapset ja nuoret näkevät ja kuulevat liian paljon liian varhain, he eivät kykene käsittelemää koemaansa ja ahdistuvat. Lapset ja nuoret jäävät yksin huolineen ja heiltä vaaditaan itsenäistymistä liian varhain. (Bardy ym. 2001, 123- 125.) Anna Röngän mukaan edelleen siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen sisältää monenlaisia tehtäviä ja paineita. Tähän elämänvaiheeseen liittyy roolimutoksia eri elämänalueilla, ne vaativat psyykkistä työstämistä, omien tavoitteiden ja päämäärien jäsentämistä, päätöksentekoa ja valintoja. Täytyy sopeutua uuden elämäntilanteeseen odotuksiin, löytää oma opiskelun väylä, opiskelun jälkeen työpaikka, irtautua kodista ja luoda uudet sosiaaliset suhteet. (Heikkilä & Vähätalo 1994, 149-153.)

Suomessa lasketaan olevan noin 100 000 pitkäaikaissairasta ja vammaista lasta ja nuorta. Psykososiaalisten palvelujen kokonaisuus, jota nämä lapset tarvitsevat, on kovin sekava ja monimutkainen. Yhden lapsen hoidosta, sosiaaliturvasta ja palveluista vastaa iso joukko erilaisia ammattilaisia. Etuuksia ja palveluja säädetään kaikkiaan 17 laissa ja yksittäisiä etuuksia ja palveluja on yli 40. Lasten- ja nuorisopsykiatrisia ja psykososiaalisia palveluita on kehitetty monen järjestelmän kautta kuten sosiaali-, terveys- ja lastensuojelutoimissa. Psykososiaalisia palveluja arvioitiin uudelleen 1990-luvulla. Tällöin lisättiin tarveharkintaa, joka tarkoitti tarkempaa valikointia

erityispalvelujen piirin pääsemiseksi. Tämä kehitys merkitsi samalla väliinputoajaryhmien vähittäistä putoamista pois erityispalvelujen piiristä. Kaiken kaikkiaan lapsiperheiden ja nuorien yleinen tilanne on lamasta johtuvien säästöjen takia huonontunut ja epätasa-arvoistunut. Sosiaaliturvalainsäädäntöä tulisikin selkiyttää, kehittää palveluohjausta siten, että toteutuisi kokonaisnäkemys ja vastuu perheiden asioista. Viimeaikaisten kokeilujen ja projekteista saatujen hyvien kokemusten pohjalta on käynnistynyt sosiaalialan osaamiskeskusten kehittäminen. Ne tulisivat olemaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden psykososiaalisen huollon ja hoidon erityisyksiköitä. (Bardy ym. 2001, 82- 89.)

3.3. Nuorten ja lapsiperheiden tulot ja työ

Wilskan tekemän tutkimuksen, nuorten toimeentulo ja kulutus, mukaan nuorten ja lapsiperheiden arki on 1990-luvulle tultaessa monella tavalla ankaroitunut. Kotitalouksien tuloerot ovat kasvaneet. Alle 20-vuotiaiden reaalitytulot laskivat 50 prosenttia ja alle 30-vuotiaiden lähes 30 prosenttia 90-luvun alkupuolella, kun se muulla väestöllä laski noin 10 prosenttia. Etenkin lapsiperheiden toimeentulo on heikentynyt muihin talouksiin nähden. Samanaikaisesti, kun asumiskulut ovat kohonneet, lapsiperheille osoitetut tulonsiirrot ovat kaventuneet. Tämä on johtanut pienituloisten lapsiperheiden sosiaaliturvariippuvuuden kasvamiseen. Yli puolet kaikista köyhyysrajan alittaneista henkilöistä kuului kyseisen vuosikymmenen lopulla lapsiperheisiin. Kaikkiaan lasten ja nuorten osuus köyhyysrajan alittaneista on tällöin lisääntynyt. (Kuure 2001, 52- 54.) Tutkimuksista näkyy myös se, että lasten vanhemmat joutuvat yhä enemmän tasapainottelemaan työn ja kodin välillä. Vanhempien viikoittainen työpanos on suurempi kuin lapsettomien pariin. Pienten lasten isät tekevät useammin ylitöitä kuin muut miehet. Lasten vanhemmat tekivät eniten työtä epätyypillisinä aikoina eli vuoro-, ilta-, yötyötä ja viikonloppuina. (Bardy ym. 2001, 57.) Heikkoa taloudellista tilannetta valtaosa itsenäisesti asuvista nuorista ei koe synkkänä vaan näkee tilanteen väliaikaiseksi ikään kuin elämänvaiheen köyhyytenä (Kuure 2001, 56).

4. NIVELVAIHEEN KOULUTUKSEN TAUSTOJA

4.1. Koulutuksen merkitys ja tutkimus

OECD-maiden välillä tehdyn oppimistulosten vertailun, PISA-tutkimuksen, tulokset osoittivat suomalaisnuorten osaamisen olevan huippuluokkaa niin matematiikassa, luonnontieteissä, lukutaidossa kuin ongelmanratkaisutaidoissakin. PISA-raporttien mukaan suomalainen peruskoulutus luo hyvän ja kohtalaisen tasa-arvoisen perustan ammatilliselle oppimiselle, mutta siitä huolimatta 20–25 prosenttia peruskoulun päättävistä oppilaista ei saavuttanut keskeisten oppiaineiden vähimmäistavoitteita. Sen tähden kaikki nuoret eivät hakeutuneet jatkokoulutukseen. (Vehviläinen 2005, 20–21.) Vuonna 2001 peruskoulun päättäneistä nuorista 97 % haki samana vuonna toisen asteen koulutukseen ts. hakematta jätti 3 % eli noin 1600 nuorta. Koulutuksessa sen sijaan jatkoi vain 94 % nuorista, joten peruskoulunsa päättäneistä 3200 nuorta eli 6 % nuorista oli jäänyt koulutuksen ulkopuolelle. Ilmeisesti osa ei ollut päässyt haluamaansa koulutukseen, osaa koulutus ei enää edes kiinnostanut. (Lehtoranta 2005, 10.)

Tero Järvisen mukaan koulutuksen merkitys Suomessa on viime vuosina korostunut entisestään. Keskiasteen koulutus on käytännössä jo osa oppivelvollisuutta ja se käsittää nykyisin lähes koko ikäluokan. Mitä vähemmän nuorilla on koulusta tai jos tutkintotodistus puuttuu, sitä suuremmalla todennäköisyydellä he ajautuvat työttömiksi. (Kuure 2001, 60–62.) Koulu sosiaalistaa ja normalistaa nuoret, se jäsentää ja rytmittää arkipäivää, integroi aikuisten yhteiskunnan rytmiiin ja työelämän vaatimuksiin. (Vehviläinen 1999, 33.)

Nuoret siirtyvät keskiasteelle joustavasti peruskoulun oppilaanohjauksen työntäminä ja osittain työmarkkinatukeen tehdyn lakimuutoksen vaikutuksesta. Mutta häiriöitäkin esiintyy. Komosen mukaan opintojen keskeyttäminen on lisääntynyt tasaisesti 1970-luvulta lähtien. Keskeyttäminen on yleisintä opintojen alkuvaiheessa ja hiukan yleisempää pojilla kuin tytöillä. Keskeyttämisongelmasta on puhuttu myös yksilön syrjäytymisongelmana, näiden ongelmien hallitsemiseksi yhteiskunta on luonut erilaisia vaihtoehtoisia

koulutusmalleja esim. erilaiset työpajat, oppisopimuskoulutus jne. Nuoret itse eivät kuitenkaan näe tutkimuksen mukaan tilannettaan edellä kuvatunlaisena. He sijoittuvat koulutukseen yhä useammin eri koulutusvaihtoehtoja etsien, kokeillen ja hyläten. Opintonsa keskeyttäneitä nuoria voidaankin siis tarkastella marginaaliryhmän asemasta itsenäisinä yksilöinä, jotka ovat pyrkineet rakentamaan oman elämänsä käsikirjoituksen. (Kuure 2001, 75- 79.)

4.2. Koulutus ja tutkimus 2003–2008 Kehittämissuunnitelma

Opetusministeriö julkaisi vuonna 2004 valtioneuvoston hyväksymän Koulutus ja tutkimus 2003–2008 Kehittämissuunnitelman. Suunnitelmaan on kirjattu tavoitteiksi kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä, erilaisia tapoja ennaltaehkäistä eriarvoistumista ja korjata havaittuja ongelmia. Tavoitteena on saada vuoteen 2008 mennessä vähintään 96 % peruskoulun suorittaneista aloittamaan samana vuonna jatko-opinnot eli lukion, ammatillisen koulutuksen tai perusopetuksen lisäopetuksen. Yksi tärkeimpiä tavoitteita on saada myös opintojen keskeyttäminen vähenemään.

Opetusympäristöjä kehitetään niin, että ne luovat yksilölle vankan perustan elinikäiselle oppimiselle ja persoonallisuuden kasvulle. Pyrkimyksenä on riittävän osaamisen, oppimisvalmiuksien ja opiskelulle myönteisen elämänkatsomuksen sekä motivaation kehittyminen. On huolehdittava tuki- ja ohjauspalvelujen riittävydestä ja toimivuudesta. Kiinnitetään huomiota opiskelun monipuolisuuteen, laaja-alaisuuteen sekä yhteisöllisyyden vahvistamiseen.

Tavoitteena on ennaltaehkäistä eriarvoistumiskehitystä, erityisenä haasteena opetuksen ja oppimisen kehittämiseksi muodostavat syrjäytymisvaarassa olevat oppilaat, joita on noin 10 -15 % lapsista ja nuorista. Varhaisen puuttumisen ennaltaehkäisevien toimenpiteiden edistämiseksi vahvistetaan tukiopetusta, erityisopetusta ja opiskelija- ja oppilashuoltoa. Esimerkiksi erilaisia yhteistoimintatapoja rakennetaan peruskoulujen ja ammatillisten oppilaitosten välille peruskoulun päättävien ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuvien nuorten ongelmin tunnistamiseksi ja ratkaisemiseksi.

Perusopetuksen yhteydessä annettavaa lisäopetusta kehitetään siten, että sitä voidaan järjestää ammatillisten oppilaitosten yhteydessä ammatilliseen koulutukseen orientoivana ja keskeyttämistä ennalta ehkäisevänä koulutusmuotona. Myös ammatilliseen koulutukseen pääsy turvataan kaikille. Nämä kaikki edellyttävät rahoituksen kehittämistä, lainsäädännön täsmentämistä ja moniammatillista yhteistyötä. (Opetusministeriö 2004.)

4.3. Hankkeet lisäkoulutuksen kehittämisen vauhdittajina

Nuorten osallisuushanke

Valtakunnallinen Nuorten osallisuushanke syntyi vuonna 2002, kun koolle kutsutun johtoryhmän päämääränä oli tehdä ratkaisuesityksiä nuorten oppimisen edistämiseksi, oppimisympäristöjen kehittämiseksi sekä oppimis- ja työllistymisedellytysten parantamiseksi. Syntyi Toimenpideohjelma nuorten osallisuuden edistämiseksi 2002 ja kehittämishankkeen nimeksi muodostui sittemmin valtakunnallinen Nuorten osallisuushanke. Näin aloitettiin valtion ja kuntien yhteistoimintakokeilu, jossa johtoryhmän työstämät toimenpideohdotukset sovellettiin käytäntöön. Johtoryhmä perusteli toimenpideohdotustaan seuraavasti: Vaikka suurin osa nuorista voi hyvin, on keskeiseksi tavoitteeksi asetettava viimeaikoina lisääntyneen ja vuosittain kertaantuvan nuorten syrjäytymistrendin pysäyttäminen ja kääntäminen laskuun. Nuorten osallisuuden edistämistyötä on jatkettava, vaikka toisaalta iloittiin PISA-tutkimuksien tuloksista. Valtakunnallisen toimenpideohjelman tavoitteiksi kirjattiin seuraavat asiakokonaisuudet:

- Ohjausta ja paikallista yhteistyötä lisättävä väliinpuotoamisen ehkäisemiseksi perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa.
- Henkilökohtaista opintojen etenemisen seuranta tehostettava ja perusopetuksen arviointia kehitettävä.
- Opintojen keskeyttäminen saatava vähenemään ammatillisessa koulutuksessa.
- Maahanmuuttajanuorten kielikoulutus ja kotoutumissuunnitelmat tukemaan nuorten sopeutumista.

- Koulua vahvistettava nuorten elinympäristönä.
- Kodin ja koulun yhteistyötä lisättävä.
- Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia parannettava.
- Opettajien valmiuksia potentiaalisen syrjäytymisen havaitsemiseen lisättävä.
- Nuorten työpajojen asema vakiinnutettava.
- Työ- ja opetushallinnon yhteistyötä kehitettävä ura- ja rekrytointipalveluja koulutuksesta työelämään siirtymisen vaiheessa.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikkaa toteutettava yli sektorirajojen.
- Projektikehittämisestä siirryttävä perustoimintojen vahvistamiseen.
- Ennaltaehkäisyyn ja varhaisen puuttumisen menetelmiä ja toimintatapoja kehitettävä.
- Nuorisotyötä ja nuorisosihteerin toimenkuvaa kehitettävä.

Hankkeiden toimintavuosiksi sovittiin 2003-2007 ja väliraportti julkaistiin 2005. Osallisuushankkeen tarkoituksena on ollut kehittää pysyviä käytäntöjä ja toimintamalleja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja nuorten osallisuuden edistämiseksi. Pyrkimyksenä oli tehostaa paikallisesti nuorten parissa työskentelevien ihmisten yhteistyötä ja ylittää eri hallinnonalojen rajat. Nuorten kannalta tärkeimmät palvelujärjestelmät ovat koulutus, nuorisotyö, sosiaali- ja terveystoimi ja työvoimahallinnon palvelut. Mukaan voidaan laskea myös kolmannen sektorin toimijat, työpajat ja järjestöt. Hankkeen kohderyhmänä ovat peruskoulun päättövaiheessa olevat nuoret ja sellaiset nuoret, joilla on vaikeuksia sijoittua jatko-opintoihin ja työelämään. Erityistä huomiota on kiinnitetty peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen väliseen yhteistyöhön eli ns. nivelvaiheeseen. Osallisuushankkeen tavoitteena on myös uudistaa ja kehittää opettajien, opinto-ohjaajien ja nuorisotyöntekijöiden työnkuvaa, joka tapahtuu organisaatiouudistusten, ohjeistuksen tai säädösten avulla mutta ennen kaikkea ammatillisen identiteetin reflektoinnin ja työn sisällön subjektiivisen jäsentämisen kautta. (Vehviläinen 2005, 5-13.)

Hyvät käytännöt

Opetushallituksen alaisissa ESR -projekteihin kuuluvissa hankkeissa on kehitelty hyviä käytäntöjä toisen asteen ammatilliseen peruskoulutukseen. Teemoina ovat olleet ammatilliseen koulutukseen aktivointi, keskeyttämisen vähentäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Kaikkiaan 40 ammatillisessa oppilaitoksessa Etelä- ja Länsi-Suomessa on innovatiiviset hankkeet – kokonaisuudessa kokeiltu ja kehitelty uusia toimintatapoja mm. peruskoulun ja ammatillisen oppilaitoksen nivelvaiheen yhteistyöhön, opiskelijoiden osallisuuden lisäämiseen, verkostoyhteistyöhön, opiskelijoiden yksilöllisiin vaihtoehtoihin, vapaa-ajan ja harrastustoiminnan aktivoimiseen sekä opettajien koulutukseen ja tukemiseen. Projektin ensimmäinen vaihe ajoittui vuosille 2003 – 2005. (Nikander 2005, 5.)

Hyvät käytännöt 2 – projekti aloitti toimintansa 2005 ja jatkuu vuoteen 2007. Tavoitteena on yhteistyössä innovatiivisten hankkeiden vetäjien kanssa analysoida, benchmarkata, kehittää ja hakea hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja. Työskentely tapahtuu alueellisena ja teemallisena verkostotyöskentelynä säännöllisin väliajoin. (Nikander 2006, 3.) Projekti järjestää eri teema-alueisiin kuuluvaa koulutusta yhteistyössä Opekon Toinen aalto II – projektin kanssa. Koulutukset ovat nimeltään Helmi-seminaareja ja niistä löytyy tarkempaa tietoa www.aokk.fi ja www.opeko.fi/toinenaalto. Tavoitesisältö edellä esitellyistä projekteista näyttää paljolti samansuuntaiselta kuin Toimenpideohjelma nuorten osallisuuden edistämiseksi 2002.

Järvenpään kokeiluhanke

Em. Hyviä käytäntöjä ammatilliseen koulutukseen aktivoimiseksi – projektiin kuului mm. Joint-Nivel – projekti, joka tuotti nivelluokkatoiminnan mallin. Nivel-luokka käynnistyi kesällä 2003 ja päättyi syksyllä 2005 Järvenpään ammattiopistossa yhteistyönä Kuntoutussäätiön, Järvenpään kaupungin koulu- ja nuorisotoimen ja Järvenpään työvoimatoimiston kanssa. Kuntoutussäätiö julkaisi 2005 Joint-Nivel-projektin toiminnasta arvioinnin ja tuloksia, jonka toimitti Pirjo Lehtoranta. Julkaisu sai nimekseen Joint-Nivel-projekti ammattiopintojen käynnistymisen tukena.

Kokeilu on yksi malli ammattikymppin toteuttamisesta eli ammattikoulussa järjestettävästä perusopetuksen lisäopetuksesta. Koulutusmalli kehitettiin nuorille, jotka ovat jäämässä toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle. (Lehtoranta 2005, 5.) Projektin tavoitteina oli kannustaa nuoria ammatilliseen koulutukseen. Kehitettiin "nivelluokkatoimintaa", jonka puitteissa nuoret voivat parantaa peruskouluarvosanojaan, selkeyttää ammatillisia suunnitelmia sekä suorittaa ammatilliseen perustutkintoon johtavia opintoja. Yhtenä tavoitteena oli selvittää ja huomioida erityistä tukea tarvitsevien nuorten tarpeita. Kohderyhmänä ovat nuoret, joilla on esim. oppimisvaikeuksia tai mielenterveysongelmia sekä nuoret, jotka tulevat erityisluokilta tai ovat maahanmuuttajia. Toimintavuosien aikana luotiin käytäntöjä peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen hakevien opiskelijoiden opiskeluedellytysten selvittämiseksi ja huomioimiseksi. Pyrittiin myös tukemaan ammatillisen oppilaitoksen toimintaa keskeyttämisen ehkäisemiseksi kehittämällä opiskelijoiden valintaprosessia, opintojen alkuvaihetta ja oppimisvaikeuksien ennakointia. Tiedotettiin ja levitettiin projektissa kehitettävää materiaalia ja toimintamalleja. (Nikander 2005, 38.)

Kuntoutussäätiön julkaisussa projektin toimintaa on kuvattu ja arvioitu luokalle ohjaamisen, opiskelijaksi valitsemisen ja luokan toiminnan toteutuksen kannalta. Arviointiyhteenvedossa todetaan, että Nivel-luokalle ohjaaminen ja valinta sujuivat hyvin. Peruskoulun ja Nivel-luokan välille muodostui toimiva ohjaus- ja valintakäytäntö ja peruskoulun ja ammattiopiston yhteistyö tiivistyi. Nivel-luokan opetussuunnitelmaan kuului muutamien peruskouluaineiden opiskelua, aineiden korotusmahdollisuus, ammattiopiston opintolinjoihin tutustumista ja perehtymistä sekä työharjoittelua koulun ulkopuolella. Peruskouluaineiden opetukselle oli varattu hyvät puitteet. Nuoret korottivat hyvin paljon peruskouluarvosanojaan ja suorittivat osia ammattiopinnoista. Työharjoittelut harjaannuttivat työelämän pelisääntöihin ja säännöllisyyteen. Opiskelijat hakeutuivat runsaasti jatko-opintoihin ja lähes kaikki aloittivat syksyllä opintonsa ammattioppilaitoksessa. Nuoret olivat päässeet hyvin ammattiopintojen alkuun. Opintojen alkuvaiheeseen kuului lisäksi arkielämäntaitojen opiskelua. Säännöllinen henkilökohtainen ohjaus kuului tärkeänä osana opetukseen. Opiskelumuotona pienryhmäopetus,

työelämälähtöiset opiskelumuodot sekä henkilökohtainen ohjaus sai nuoret pysymään opintojen parissa ja kiinnostumaan ammatillisista opinnoista. Opintojen keskeyttämisten määrää seurattiin ja keskeyttämiseen johtaneita syitä selvitettiin myös yleisesti Järvenpään ammattiopistossa lukuvuosina 2001-2005. Projektin toiminta ei pystynyt myötävaikuttamaan koko koulun toimintaan niin, että keskeyttämiset olisivat vähentyneet. Seuranta osoitti, että nuori vaihtoi useimmin ammattialaa, siirtyi työhön, työharjoitteluun tai työpajaan näin oli tapahtunut yli puolista tapauksia. Vain pieni osa nuorista oli kuitenkin jäänyt koulutuksen ja muun toiminnan ulkopuolelle ja työttömäksi. (Lehtoranta 2005, 53–55.)

Kouvolan seudun ammattiopisto ja TATU –projekti

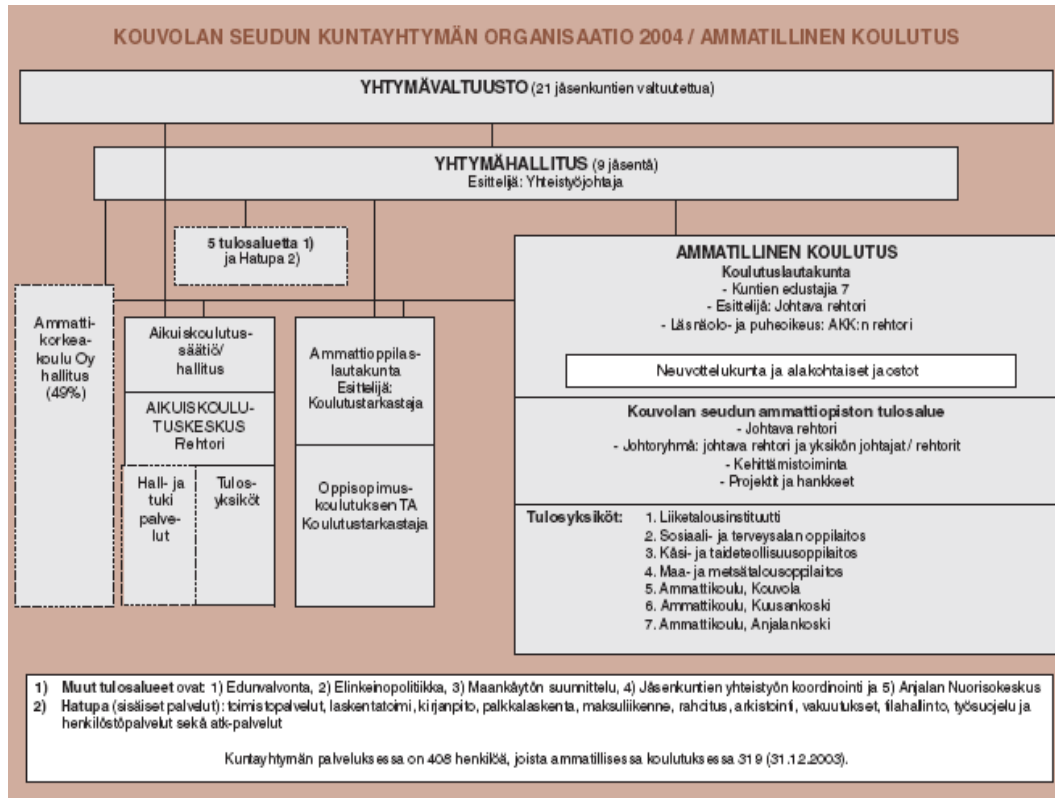
Kouvolan seudun ammattiopisto

Kouvolan seudulla alueen ammatillisen koulutuksen kehittämisen päätavoitteeksi on kirjattu muuttuvaan työelämään ja yhteiskunnan tarpeisiin vastaaminen joustavalla ja kehittyvällä koulutustarjonnalla. Koulutuksen on taattava riittävä määrä ammattiosaajia alueen työllistävälle työpaikoille, joten tarvitaan sekä tutkintoon johtavaa koulutustarjontaa että lyhytkestoisia koulutusjaksoja.

Tavoitteena koko seudun ammatillisen koulutuksen yhteistyö, jotta vältytään paikallistason kilpailevasta tarjonnasta ja kyetään löytämään seutukuntaa parhaiten hyödyttävät kehityskohteet.

Koulutuksessa huomioidaan erityisesti:

- Muutokset väestön ikärakenteessa
- Kielitaito, tietotekniikka ja matemaattiset valmiudet
- Täsmä - ja uudelleen koulutus sekä opettajien kouluttautumisvelvoite
- Yhteistyöhalu, -valmiudet ja taidot
- Ammatillisen koulutuksen arvomaailma: kulttuuritausta ja kädentaito/konetaito
- Kilpailukyky ja kapasiteetti



KUVIO 1. Kouvolan seudun kuntayhtymän organisaatio / Ammatillinen koulutus

Kouvolan seudun ammattiopisto on kuntayhtymän omistama oppilaitos. Se sai alkunsa 1.1.2001, kun ammattiopisto ja ammatillinen oppimiskeskus yhdistyivät yhdeksi isoksi oppilaitokseksi. Kouvolan seudun ammattiopisto on suurin toisen asteen ammatillisesta opetuksesta antava ammatillinen oppilaitos seutukunnalla. Oppilaitos koostuu seitsemästä koulutusyksiköstä, joista kukin muodostaa oman tulosyksikkönsä. Koulutusyksiköiden sijainnit ovat: Anjalassa maa- ja metsätalousoppilaitos, Anjalankoskella ammattikoulu, Kouvolassa ammattikoulu, käsi- ja taideteollisuusoppilaitos ja liiketalousinstituutti, Kuusankoskella ammattikoulu ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitos.

Kouvolan seudun ammattiopiston palveluksessa on n. 300 henkilöä ja opiskelijoita n. 2100. Eniten opiskelijoita on Kouvolan koulutusyksikössä Utinkadulla ja Liiketalousinstituutissa Kauppalankadulla.

(Kouvolan seudun kuntayhtymä 2006.)

Ammatillisen peruskoulutuksen alat ovat:

- Kulttuuriala
- Luonnontieteiden ala
- Luonnonvara- ja ympäristöala
- Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
- Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala
- Tekniikan ja liikenteen ala
- Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

(Kouvolan seudun ammattiopisto 2006.)

TATU - tavoitteena tutkinto

Tavoite 3 – ohjelman mukainen ESR - projekti nimeltään TATU – tavoitteena tutkinto, joka kuuluu Hyvät käytännöt – projektiin, toimi vuosina 2003 - 2005. Sitä hallinnoi Kouvolan seudun ammattiopisto. Tavoitteena oli löytää uusia ja vaihtoehtoisia toiminta- ja ohjausmalleja nuorten ammatilliseen koulutukseen ja kehittää keinoja, joilla voidaan ehkäistä opintojen turha keskeyttäminen. Keinoja, millä tavoitteisiin pyrittiin, oli monia. Yhtenä keinona olivat omat polut ja yhteistyö nuorten työpajojen kanssa. Pilottiluokan kanssa kehiteltiin HOPS-lomake opiskelijan henkilökohtaista poluttamista varten ja tehtiin yhteistyötä seudun nuorten työpajaorganisaatioiden kanssa. Opettajien ja opiskelijahuollon työtä tuettiin konsultaation, koulutuksen ja työohjauksen avulla. Kehiteltiin tuki-/ rästäpajatoimintaa niiden opiskelijoiden auttamiseksi, joilla suorittamattomia opintoja. Projektin toimesta aloitettiin syksyllä 2005 uusi ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen ryhmä Kuusankosken ammattikoulussa meneillään olevan sosiaali- ja terveysalan yksikön järjestämän koulutuksen lisäksi. Projektin laadullisessa raportissa on kirjattu tavoitteeksi auttaa KSAO:n yksiköitä tukijärjestelmien kehittämisessä, uusi koulutus tuli tähän tarpeeseen. Perustamista pohjustettiin useilla opintokäynneillä eri valmentavan koulutuksen yksiköihin Etelä-Suomessa. (Turjansalo 2005, 1-2.)

Projekti sai seuraajakseen TATU2-tavoitteena tutkinto, joka aloitti toimintansa 1.10.2005 ja päättyy vuoden 2007 loppuun mennessä. Projektin tavoitteena on ehkäistä ammatillisten opintojen keskeyttämistä ja kehittää uusia toiminta- ja ohjausmalleja nuorten ammatilliseen koulutukseen. Projektin toimenpiteinä on samoja teemoja, joita on löydetty Tatu-tavoitteena tutkinto. Muutamia tavoitteita on tarkennettu ja niiden painotuksia ja muotoja on muutettu. Tuotteina mainitaan sellaisten käytäntöjen luominen, joilla edistetään kannustavaa ja ohjaavaa toimintakulttuuria, esimerkkeinä huolen puheeksiotto – koulutus, keskeyttämisaikassa olevien opiskelijoiden ohjaus, opiskelu nuorten työpajoissa ja menettelytapasuositukset. (Turjansalo 2006.)

5. AMMATILLISEEN PERUSKOULUTUKSEEN OHJAAVAN JA VALMISTAVAN KOULUTUKSEN SUUNNITTELU JA HAKU

5.1. Kokeiluluvan hakeminen

Opetusministeriöstä lähti kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille tiedotteet tammikuussa 2006 kokeiluluvan hakemisesta 1.8.2006 käynnistyvään ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen. Valtion talousarviossa esitettiin ammatillisen koulutuksen yhteydessä järjestettävän em. lisäkoulutuksen käynnistämistä kokeilumuotoisena vuonna 2006. Opetusministeriössä toimi perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmä, joka kannatti kokeilun käynnistymistä. Kouvolan seudun ammattiopistolle asiaa koskeva tiedote on merkitty saapuneeksi 6.2.2006.

Hakuohjeessa selvitettiin uuden koulutuksen tavoitteita, tarkoitusta ja kohderyhmää. Muistutettiin, ettei koulutus ole erityisopetuksen tarpeessa oleville opiskelijoille. Siitä ei näin ollen makseta erityisopetuksen korotuksia vaan tavallinen yksikköhinta. Rahoituksen toimivuutta arvioidaan uudelleen kokeilun yhteydessä. Annettiin myös ohjeita koulutuksen hakumenettelystä. Mainittiin lupien myöntämisessä huomioitavan alueen tarve koulutukselle sekä alueellinen ja kielellinen tasa-arvo. Kokeiluluvan saaneet oppilaitokset ohjeistetaan myöhemmin kokeiluvalmistelua varten. Opetushallitus hyväksyy

kokeiluohjelman ja opetussuunnitelman perusteet ja koulut laativat omat opetussuunnitelmat.

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokeilun avulla selvitetään:

- miten nuoren koulutusvalintaa voidaan tukea
- miten samalla ehkäistään alanvalinnasta epävarmojen opiskelijoiden keskeyttämistä
- miten paljon ja millaista ohjausta opiskelijat tarvitsevat aloittaessaan ammattiopinnot
- miten erilaiset koulutuksen hakeutumis- ja valintakäytännöt toimivat ja tukevat nuorten opiskelua

Koulutuksen järjestäjät, jotka haluavat käynnistää ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen vuosina 2006–2008 tulee hakea lupa ko. koulutuksen järjestämisestä varten. Hakemuksissa tuli ilmetä suunnitelma koulutuksen toteuttamiseksi, hakumenettelyn ja opiskelijavalinnan toteutus koulutuksessa, suunniteltu opiskelijamäärä ja suunniteltu yhteistyö muiden koulutuksen järjestäjien, viranomaisten ja työelämän edustajien kanssa. Hakemusten toimittamisen takarajaksi oli asetettu 7.3.2006 ja päätökset luvattiin huhtikuun alkuun mennessä. Aiemmin lähetetyt hakemukset huomioitiin päätöksen teon yhteydessä, niitä pystyi vielä muuttamaan tai täydentämään mikäli koulutuksen järjestäjä näki sen tarpeelliseksi. (Opetusministeriö 2006.)

5.2. Koulutuksen tarpeen kartoitus Kouvolan alueella

Koulutuskokeilun hakemuksen laadintaan, kyselyihin ja muuhun hakemukseen vaadittavaan selvittelytyöhön oli rajallisesti aikaa käytettävissä. Sovimme työn aikatauluksi maaliskuun kuudennen päivän, joka oli viimeinen mahdollinen takaraja työn valmistumiseksi. Hakemuksen varsinaiseen työstämiseen oli sopivasti aikaa lähestyvä hiihtoloma ja jo sitä ennen olin perehtynyt monenlaiseen asiaan liittyvään taustatietoon.

Aluksi kartoitin tilannetta paikkakunnalla. Lähetin alueen peruskoulujen opinto-ohjaajille tiedotteen meneillään olevasta hankkeesta. Kysyin, minkä verran he ajattelisivat ohjaavalle ja valmistavalle koulutukselle olevan kysyntää ts. kuinka moni heidän yhdeksännen luokan oppilaista tarvitsisi ko. kaltaista koulutusta. Kaikki opinto-ohjaajat vastasivat ja yhteenlaskettu tulos oli vähäinen, vain kuusi oppilasta, heidän senhetkisen arvion mukaan. Todellista tarvetta kukaan ei voinut vielä tietää, koska vasta kesällä selviäisi kuinka moni nuori jää ilman opiskelupaikkaa. Kirjeen tarkoituksena olikin samanaikaisesti tiedottaa suunnitteilla olevasta mahdollisesta uudesta koulutusvaihtoehdosta. Näin opinto-ohjaajat pystyivät huomioimaan mahdollisen uuden väylän, johon yhdeksännen luokan oppilaita voisi peruskoulun jälkeen ohjata. (Liite 1.)

Seuraavaksi pyysin Kaakkois-Suomen TE – keskukselta tilastotietoa alueen työnvoimatoimistoihin ilmoittautuneista nuorista työntekijöistä. Sain niitä suuren määrän sähköisessä muodossa. Etsin tilastoista tietoa, jolla voisin perustella alueellisen lisäkoulutuksen tarpeen. Samalla huomioin, että alueella on paljon Suomen rajojen ulkopuolelta, lähinnä Venäjältä, muuttaneita ihmisiä. Koska koulutus sisältää paljon urasuunnittelua ja työharjoittelun kautta työelämään ja alueen elinkeinoelämään tutustumista, heille ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta olisi varmasti hyötyä.

Esittelin hakemusluonnosta ja tekemiäni kyselyjä TATU – projektin koordinaattorille, oppilaitoksen johtoryhmälle sekä johtavalle rehtorille. Sain heiltä kysymyksiini vahvistusta ja kirjoittamaani tekstiin tarkennuksia sekä hyväksynnän jatkaa työtä suunnittelemani tavalla.

5.3. Koulutuksen suunnittelu ja lupahakemus

Alustava suunnitelma Kouvolan seudun ammattiopiston ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen valmistui lupahakemuksen tekemisen myötä. Opetusministeriön antaman ohjeistuksen mukaan hakemuksen tuli sisältää:

- koulutustarve ja perustelut koulutukselle
- suunnitelma koulutuksen toteuttamiseksi
- hakumenettelyn ja opiskelijavalinnan toteutus koulutuksessa

- suunniteltu opiskelijamäärä
- suunniteltu yhteistyö muiden koulutuksen järjestäjien, viranomaisten ja työelämän edustajien kanssa

Väliotsikoin hakemuksen suoraa annettujen sisältöohjeiden mukaisesti ja keräsin järjestelmällisesti tietoa ammattiopiston eri työntekijöiltä. Hyödynsin soveltaen hakemuksen työstämisessä valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa saatua kokemusta, samoin kuin ammatillisen erityisopettajakoulutuksessa keräämiä tietoja. Kirjoitin hakemuksesta muokaten ja yhdistellen erilaisia versioita. Lopulliseen muotoonsa se valmistui maaliskuun ensimmäisellä viikolla.

Koulutuksen tarve ja perustelut koulutukselle

Kokeilun yhtenä valtakunnallisena tavoitteena on nuorten syrjäytymisen vähentäminen. Tarkoituksena on kehittää eri paikkakunnille ammatillisen koulutuksen yhteyteen koulutusta, joka madaltaa siirtymäkynnystä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen ja joka vähentää alkuvaiheen keskeyttämiä ammatillisissa opinnoissa. Nähdään myös tarpeellisena kehitellä uudenlainen toimintamalli, josta voi joustavasti siirtyä tutkintoon johtavaan koulutukseen. Koulutus suunnataan nuorille, jolla ei ole selkiintynyttä käsitystä ammatinvalinnastaan tai joilla ei ole riittäviä valmiuksia ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen tai opinnoista suoriutumiseen. Toimenpiteet on erityisesti haluttu suunnata niille nuorille, jotka ovat vaarassa jäädä kokonaan koulutuksen ulkopuolelle ja syrjäytyä.

Kaikkea edellä kuvattua haluttiin myös Kouvolan seudulla. Perustelut, miksi koulutusta erityisesti tällä alueella tarvitaan, oli saatava näkyville vakuuttavasti ja ytimekkäästi. Paikkakunnalla oli jo eri keinoin puututtu olemassa oleviin ongelmiin, mutta ammatillisten opintojen keskeyttäjiä oli edelleen runsaasti. Heille ei ollut myöskään osoittaa toista opiskelupaikka. Keskeyttämisprosentti oli edelleen 15 % luokkaa. Tällaiset taustatiedot hakemusten käsittelijöille oli mielestäni heti aluksi hyvä tuoda julki.

Kouvolan seudun ammattiopistossa on ollut pyrkimys saada alueensa nuoret ammattiopintojen piiriin, opiskelu sujumaan ongelmitta ja mahdollisimman moni valmistumaan ammattiin. Yhtenä osoituksena lujasta tahdosta luoda nuorille erilaisia ammattiopintoväyliä on ollut opiston hallinnoima TATU-projekti. Sen tavoitteena on ollut löytää uusia ja vaihtoehtoisia toiminta – ja ohjausmalleja nuorten ammatilliseen koulutukseen ja keinoja opintojen turhan keskeyttämisen ehkäisemiseksi. Projektin ansiosta oli saatu jo monen nuoren opiskelua ohjattua eteenpäin ja autettu nuorten selviytymistä opinnoista.

Etsin seuraavaksi seutukunnan olemassa olevista rakenteista sellaisia piirteitä, jotka viittaisivat nuorten tarvitsevan lisää vaihtoehtoja selviytyäkseen peruskoulun jälkeensä toiselle asteelle, joko lukioon tai ammatilliseen koulutukseen. Tällaisia seudullisia erityispiirteitä, jotka puolsivat ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokeiluluvan myöntämistä löytyi useita ja niitä kirjasin hakemukseen näkyviin useita.

Yhtenä kohtana olivat 16-vuotiaat väliinpuotoajat, jotka joutuivat lähtemään kotoa muualle, koska ei ollut kymppiluokkia mihin voisi kotoa käsin mennä, eikä myöskään pajatoimintaa tämän ikäisille riittävästi. Tilastojen kertomana paikkakunnalta löytyi korkea nuorten työttömyys, joka myös oli huolestuttava ilmiö paikkakunnalla. Samoin ammatillisen koulutuksen pudokkaita oli paljon eli sellaisia nuoria, joilla ei ollut peruskoulun jälkeistä koulutusta eivätkä he olleet työllistyneet. Tämä seikka ilmeni myös TE –keskuksen tilastoista. Edelleen listasin koulutuskokeilua puoltaviin seikkoihin Kouvolan seudun ammattiopiston tekemien tilastojen perusteella nähtävillä olevan korkean ammattiopintojen keskeyttämisprosentin.

Eriytynen piirre, joka oli Kouvolan seudun alueelle tyypillistä ja sopi yhdeksi puoltavaksi perusteluksi, oli se, että seudulla asuu runsaasti maahanmuuttajia. Heidän suomenkielen taitonsa eivät aina riittäneet ammattiopintoihin eivätkä he tunteneet koulutusjärjestelmäämme, koulutusaloja ja ammattialoja riittävän hyvin siirtyäkseen suoraan ammattiopintoihin. Ohjaavassa ja valmistavassa koulutuksessa he saivat juuri em. asioissa tutustumiseen lisäaikaa sekä suomenkielistä lisäopetusta.

Lisäkoulutuksesta olisi heille tulevissa ammattiopinnoissa varmasti suuresti hyötyä.

Uuden haettavan koulutuksen kannalta jo olemassa oleva ja tehokkaasti toimiva TATU-projekti oli tarpeellinen ja sopiva taustatuki ja kehitystyöorganisaatio, jota pystyttäisiin alusta alkaen hyödyntämään uudessa koulutuksessa ja sen kehittämisessä. Tämä huomio oli myös hyvä näkyä hakemuksessa. Esim. projektin yhtenä tehtävänä oli tukea opettajien ja opiskelijahuollon työtä koulutuksen, työnohjauksen ja konsultaation keinoin. Lisäksi projektissa kehitettiin jo yksilöllisiä ja joustavia mahdollisuuksia suorittaa opintoja yhteistyössä seudun nuorten työpajojen ja muun verkoston kanssa, joten uusi haettava koulutus voisi toimia yhtenä yhteistyömuotojen rakentajana.

Ohjaava ja valmistava koulutus on hyvä apu ja varteenotettava kokeiluvaihtoehto saada pudokkaat, juuri ne artikkelin mainitsemat toimeettomat pojat, ohjattua mukaan tutkintotavoitteiseen opiskeluun ja sen kautta vähentää seutukunnalla nuorten korkeaa työttömyyttä. On luontevaa olettaa, että keskeyttämistä voidaan ehkäistä tukemalla ja ohjaamalla nuoret valitsemaan alusta alkaen oikea, häntä todella kiinnostava ammattiala ja ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavassa ja valmistavassa koulutuksessahan tähän olisi mahdollisuus.

Nivelvaiheen koulutus pyrkii huomioimaan opiskelijoiden eroavaisuudet lähtötasossa, henkilökohtaisissa ominaisuuksissa ja opiskelun ja elämän muissa valmiuksissa sekä opiskelijan elämäntilanteen. Tässä koulutuksessa yksilöllisten polkujen rakentaminen nuorille voidaan rakentaa monella tavalla. Se on helpommin mahdollista jo opetussuunnitelmarakenteen ansiosta. Ammattiin kouluttautuminen tulee joustavammaksi ja sitä kautta mahdollisesti työllistyminen saadaan paranemaan. Peruskouluista ammattiopintoihin siirtyvien nuorten tilanteesta tiedottaminen, tuen ennakointi ja varhainen ongelmiin puuttuminen eli nivelvaiheen yhteistyö ovat yksi kehittämisen alue. Ohjaavan ja valmistavan koulutuksen yhteydessä asiaan panostetaan ja kokeillaan uusia käytänteitä.

Seutukunnalla on vuosikausia sitten valmiiksi luotu ja paljon käytetty yhteistyömalli Kouvolan aikuislukion kanssa, mikä helpottaa peruskoulun numeroiden korottamismahdollisuuden rakentamista uudessa haettavassa koulutuksessa. Toimintaa on tarkoitus jatkaa ja edelleen kehittää. Myös Lahden kansanopiston verkkoperuskoulun kautta numeroiden korottaminen rakennetaan mahdolliseksi. Alustavaa yhteistyötä on jo tehty valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen yhteydessä. Ohjaavassa ja valmistavassa koulutuksessa peruskoulun numeroiden korottaminen luo myös ajallisesti hyvät edellytykset nuorelle suoriutua urakasta.

Kouvolan seudun ammattiopistossa tavoitteena on kehittää toisen asteen koulutusta ja sen erilaisia muotoja. Vain pitkäjänteisellä työllä, erilaisia koulutusvaihtoehtoja ja opetusmenetelmiä kehittämällä alueen nuorten työhön kouluttaminen ja hyvän elämän rakentaminen saadaan näkyvästi tuottamaan tulosta.

Suunnitelma koulutuksen toteuttamiseksi

Koulutuksen toteuttamisen malli lähti liikkeelle syksyllä 2005 aloitetun ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan ja kuntouttavan opetus ja ohjausryhmän puitteissa tehdystä työstä. Itselleni oli muodostunut jonkinlainen kuva siitä mitä ja millaista opetuksen tulisi olla, vaikkei näitä suunnitelmia vielä oltu ehditty toteuttaa. Koulutuksen kehittäminen vie aikaa useita vuosia ja se on pitkän yrityksen ja erehdyksen kautta muodostuneen kehittelyn tulosta. Yhdessä lukuvuodessa esim. parhaat mahdolliset tilat, koneet, laitteet, välineistö ym. ei ole vielä vakiintunut. Eivät myöskään käytänteet, rakenteet, opetuksen muodot ym., saati koko työyhteisön yhdensuuntainen pyrkimys, motivaatio ja ymmärrys samansuuntaisiin tavoitteisiin, joihin valtakunnallisesti koulutuksella pyritään. Kun tutustuin Järvenpään Nivel-luokan malliin, huomasin koulutuksen rakenteessa, pyrkimyksissä ja toimintamalleissa samanlaisia piirteitä, joihin myös me pyrimme. Toinkin Joint-Nivel-projektin kokeilemasta koulutusmuodosta hyviksi havaittuja käytäntöjä omaan suunnitelmaani. Kirjasin hakemukseen seuraavia asioita:

Lupauksen laatia ohjaavaan koulutukseen opetussuunnitelma, joka vastaa perusopetuksen lisäopetukselle asetettuja vaatimuksia. Tavoitteena painottaa henkilökohtaista ohjausta ja yksilöllistä opetussuunnitelmaa.

Opiskelumuotoina ovat pienryhmäopetus, käytännön työskentely ja mahdollisimman työelämälähtöiset ja toiminnalliset menetelmät. Näin opiskelun sisällöksi rakentui hyvin samanlainen muoto kuten valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessakin oli.

Ammatilliseen peruskoulutukseen tutustuminen

Ammattiopiston koulutusaloihin tutustuminen ja oman ammattialan selkiyttäminen oman valinnan mukaan:

- kulttuuriala
- yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
- luonnontieteiden ala
- tekniikan ja liikenteen ala
- luonnonvara- ja ympäristöala
- sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Koulutuskokeilua jollain em. koulutusaloilla, opintolinja valitaan oman kiinnostuksen mukaan, 1-3 vaihtoehtoa / opiskelija.

Tiedonhankinnan valmiudet ja opiskelun perustaidot

Yksilöllinen opinto-ohjaus

Arkielämän taidot

Ruuanlaitto ja kodinhoito

Käsillä tekemisen taidot

Yhteiskunnalliset palvelut

Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien tunteminen

Yhteiset käyttäytymistavat ja vuorovaikutustaidot

Vapaa-aika

Työelämään tutustuminen

Työelämässä tarvittavat perusperiaatteet

Käytännön työkokemukset

Peruskouluaineet = yhteiset aineet

Opiskellaan seuraavia yhteisiä aineita: äidinkieli ja viestintä, englanti, ruotsi, matematiikka, tietotekniikka, fysiikka, liikunta ja terveystieto. Aineiden opetus tapahtuu henkilökohtaisen suunnitelman mukaisin tavoittein. Nuorilla on peruskoulun numeroiden korotusmahdollisuus.

Hakemukseen ei kirjattu yksityiskohtaisia tuntijakoja. Koulutuksen aikana pyritään tekemään jokaiselle opiskelijalle oma henkilökohtainen suunnitelma. Tuntijakoa erillisissä aineissa ei tarvita muutoin kuin ohjeellisena myöhemmin syksyllä. Koulutuksen laajuus on 20–40 opintoviikkoa ja opiskelija voi hakea tai siirtyä joustavasti tutkintoon johtavaan koulutukseen opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaisessa ajankohdassa. Opiskelija ei voi ohittaa yhteishaussa valittuja opiskelijoita. Kaikki ohjaavan koulutuksen osaaminen, joka kuuluu myös tutkintotavoitteiseen osaamiseen, on tunnustettava ja hyväksiluettava myöhemmissä opinnoissa.

Ohjaava ja valmistava koulutus on tarkoitus rakentaa siten, että se kannustaa epävarmojakin nuoria ammatilliseen koulutukseen. Kokeilun aikana on tavoitteena kehittää ohjauksellisia koulutuksen muotoja ja luoda käytäntöjä nuorten opiskeluvaikeuksien selvittämiseksi ja huomioimiseksi. Pyrkimyksenä huomioida tukea tarvitsevien nuorten tarpeita, selvittää niitä ja kehittää opiskelun alkutaivalta ja oppimisvaikeuksien ennakointia. Ohjaavan ja valmistavan koulutuksen avulla luoda käytänteitä ja toimintamuotoja, joilla ehkäistään opintojen keskeyttämistä.

Päävastuun luokan toiminnasta kantaa luokanopettaja =ryhmänohjaaja. Yhteisten aineiden opettajat / aikuislukion opettajat vastaavat yhteistyössä peruskoulun / yhteisten aineiden opetuksesta.

Toimipisteissä / koulutusaloittain nimetään yhdyshenkilöt, jotka vastaavat opintolinjoihin tutustuttamisesta ja koulutuskokeilujärjestelyistä.

Opinto-ohjaaja ja kuraattori vastaavat opiskelijahuoltotyöstä muodostaen moniammatillisen työryhmän ryhmäohjaajan tueksi.

Ryhmäohjaajan opetustyöhön kuuluvat henkilökohtaisen ohjauksen antaminen, arkielämän taitojen opettaminen, koulutuskokeilujärjestelyt, työelämään tutustumisen valmennus, ohjaus ja arviointi sekä muut työt: opetuksen kokonaisvaltainen suunnittelu ja organisointi, yhteydenpito opiston sisällä, opiskelijoiden huoltajiin ja muuhun verkostoon.

Hakumenettelyn ja opiskelijavalinnan toteutus koulutuksessa

Kokemusta valmentavan koulutuksen hakumenettelystä oppilaitoksella jo oli mutta nyt ohjaavan ja valmistavan koulutuksen aikataulutus oli erilainen.

Täytyi toimia nopeasti tiedottamisen ja valintojen suhteen, heti sen jälkeen kun selviäisi koulutuskokeiluhankeen läpimeno. Sitä ennen tuli varmistua, että alkavaa uutta koulutusta varten saataisiin rekrytoitua opettaja. Epäselvää oli kuinka tilajärjestelyt organisoidaan, eikä vielä tiedetty mihin yksikköön koulutus sijoitettaisiin.

Opetusministeriöstä tulleen ohjeistuksen mukaan koulutus oli mahdollista toteuttaa siten, että oppilaitos järjestäjää erillisen haun tai muodostaa ryhmän syksyllä ammatilliset opintonsa aloittavista opiskelijoista. Huomioitava myös, että koulutuksen järjestäjille ei myönnetty lisää opiskelijapaikkoja ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta varten vaan koulutus toteutetaan järjestämisluvan mukaisilla opiskelijamäärillä. Koska hakumenettely oli tässä vaiheessa vielä päättämättä, kirjasin molemmat edellä esitetyt vaihtoehdot hakemukseen. Päätämme myöhemmin keväällä kuinka oli järkevää toimia. Ts. erillinen vapaamuotoinen tai hakemuslomakkeella hakeminen 20.6.2006 mennessä suoraan kouluun ja /tai ammattilinjalta siirto ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen, jos opiskelijalla on opiskeluvaikeuksien tai muun syyn vuoksi halu / tarve siirtyä. Mainitsin myös, että siirrot tehdään mahdollisimman alkuvaiheessa opiskelua.

Lisäsin hakemukseen peruskoulun opinto-ohjaajien kartoittavan koulutuksen tarvetta keväällä ja kesän alussa peruskoulunsa päättävien nuorten kohdalta. He antavat myöhemmin oman arvionsa siitä, onko tämän kaltaisella koulutuksella kysyntää seutukunnalla. Tekemäni alustavan kyselyn mukaan peruskouluissa uusi koulutusvaihtoehto periaatteessa nähtiin paikkakunnalla tarpeellisena. Seuraavan syksyn lopullinen tarve tiedetään vasta sitten, kunhan selviää montako nuorta jää yhteishaussa ilman koulutuspaikkaa.

Koulutuksen alkamisesta tiedottamisen merkitsin hakemukseen tapahtuvaksi huhtikuun alussa alueella toimivalle yhteistyöryhmälle. Kyseinen työryhmä koostui Kouvolan seudun ammattiopiston ja peruskoulujen opinto-ohjaajista. Sekä lisäksi oli tärkeää tiedottaa työvoimatoimistoihin koulutuksen aloittamisesta, sisällöstä, kenelle se on tarkoitettu sekä hakumenettelystä. Edelleen opinto-ohjaajat tiedottavat peruskoulujen 9-luokkalaisille alkavasta koulutuksesta toukokuun aikana ja jakavat hakemuslomakkeita, jos sellainen päätetään keväällä tehdä hakemisen helpottamiseksi.

Tarkoitus oli järjestää henkilökohtainen haastattelu, johon osallistuvat ryhmänohjaaja, kuraattori ja opinto-ohjaaja. Kutsun ja haastattelun ajankohdaksi päätimme 21.–23.6.2006. Käytämme olemassa olevia lomakkeita, jotka muokataan ja tarkistetaan uuteen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen sopivaksi. Hakukäytännöt olisivat näin ollen samanlaisen kuin valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa.

Valinnan mainitsin perustuvan lomakkeen vastauksiin ja henkilökohtaiseen haastatteluun, etusialla selkeästi motivoituneet. Otetaan huomioon myös ryhmäytyminen ts. pyritään muodostamaan joltain osin homogeeninen ryhmä.

Suunniteltu opiskelijamäärä 2 x 15 opiskelijaa

Opiskelijamäärän rajausta muodostui ohjausryhmän tekemästä johtopäätelmästä. Koska ohjaava ja valmistava koulutus ei ole erityisopetusta, ryhmän koko täytyy olla vähintään 12 oppilasta, jotta toiminta on kannattavaa toteuttavalla yksikköhinnalla.

Ohjausryhmän kokouksissa puhuttivat opintojen keskeyttäjät mutta myös opintojen pitkittymiset, siksi ehdotin luonnoksessani kahta ryhmää seuraavasti. Toiveemme olisi päästä aloittamaan kahdella opiskelijaryhmällä siten, että molempien ryhmien koko olisi 15 opiskelijaa. Luokat sijoitettaisiin kahteen yksikköön, toinen Kouvolan ammattikouluun Utinkadulle ja toinen Liiketalousinstituutin yhteyteen Kauppalankadulle.

Suunniteltu yhteistyö muiden koulutuksen järjestäjien, viranomaisten ja työelämän edustajien kanssa

Yhteistyöotsikon alle kokosin kaikki ne tahot, joiden kanssa olin rakentamassa tai aikeissa rakentaa yhteistyötä omassa työssäni. Kirjasin siis paikallisia toimijoita, joiden kanssa olin päässyt verkostoitumisen alkuun, mutta jotka myös valtakunnallisissa kehittämishankkeissa ja Koulutus ja tutkimus 2003–2008 Kehittämissuunnitelmassa olivat useaan otteeseen mainittu tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi koulutusta kehitettäessä. Nämä yhteistyökumppanit ovat tarpeen niin toisen asteen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa kuin myös lisäkoulutuksen eri muodoissa. Yhteistyöluettelossa näkyy siis samankaltaisuutta Nuorten osallisuuden edistämisen Toimenpideohjelma 2002 ja Nuorten osallisuushakkeeseen kirjattujen tavoitteiden kanssa. Nuorten osallisuuden edistämisen tavoitteeseen pääsemiseksi on tarkoitus rakentaa saumaton yhteistyö ympäröivään yhteiskuntaan ja seudullisiin toimijoihin. Yhteydenpito huoltajiin ja muuhun opiskelijan tukijoukkoon on erityisen välttämätöntä koko koulutuksen ajan. Moniammatillisuus ja yhteisöllisyys muodostaisivat opiskelijalle ohjaus- ja turvaverkoston syrjäytymistä vastaan.

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kehittymisen edellytyksiä ovat yhteistyö koko ammattiopiston koulutusalojen ja perustutkintojen kanssa. Se edellyttää, että rakennetaan tutustumisjaksoille ja ammattialan perehdyttämiseen kurssisisällöt ja nimetään yhteysopettaja kullekin osastolle tai koulutusosalalle.

Yhteistyön rakentaminen peruskoulujen ja peruskoulun opinto-ohjaajien kanssa voisi olla hyvinkin monipuolista. Ideoin erilaisia toiminnallisia yhteistyön muotoja, esim. tutortoiminnan luominen, peruskoululaisten tutustumisjaksot ammattiopistoon, tapaamisaikataulujen rakentaminen jne. Yhteistyö Kouvolan kaupungin koulutoimen hallinnoiman syksyllä alkavan uraprojektin (omaura-koulutus) kanssa voitaisiin samoin rakentaa tiiviiksi. Edelliset kaavailut rakentaisivat siltaa peruskoulun ammatillisen koulun välille ja olisivat nivelvaiheen toimintaa parhaimmillaan.

Yhteistyö alueen muiden koulujen, kuten lukioiden, kansanopistojen ja ammattikorkeakoulun, kanssa muodostuisi mahdollisimman toiminnalliseksi. Esim. ammattikorkeakoululaiset voisivat suunnitella kädentaitojen, valokuvauksen tms. kursseja työharjoitteluna. Nuoret tutustuisivat toisiinsa, oppisivat esimerkistä ja toinen toisiltaan. Kansanopiston koulunkäyntiavustajaksi kouluttautuvat voisivat olla työharjoittelussa koulunkäyntiavustajina ja lukiolaiset kertomassa omasta opiskelustaan lukiossa opinto-ohjauksen tunneilla.

Toiminta yhdessä nuorisotoimen kanssa ja varhaisen puuttumisen periaatteet sekä toinen toistemme toiminnan tunteminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Yhteisten teemojen rakentaminen erilaisten asioiden tiimoilta, joissa nuoret voisivat olla itse aktiivisesti suunnittelemassa ja toimimassa kuten yhteiset elämykselliset retket esim. Repovedelle tms. Nuoriso-ohjaajan mukana olo koulupäivinä silloin kun se vain olisi mahdollista, samoin kuin vanhempainilloissa lisäisi yhteenkuuluvuuden ja ”yhteen hiileen puhaltamisen” -tuntua ts. yhteisöllisyyttä.

Työvoimatoimistojen ja työvoiman palvelukeskusten kanssa yhteistyön rakentaminen lisää koulutuksen tunnettavuutta ja laajentaa työvoimapalvelun vaihtoehtoja. Tiedottamisen tulisi olla tehokasta molemmin puolin koulutuksen jatkuvuuden, työhön tutustumisjaksojen rakentamisen sekä urasuunnittelussa yhteistyömuotojen rakentamisen tähden. Alueen työllisyysnäkyymiä on myös

koulutuksen järjestäjätahon kuin myös koulutettavien tärkeä kaiken aikaa seurata.

Kunnan ja lähialueen kuntien julkishallinnon ja yritysten kanssa yhteistyö siten, että koulussa olisi mahdollisimman laaja verkosto, johon työhön tutustujia voisi tarjota. Työhön tutustuminen pitäisi saada mahdollisimman monipuoliseksi ja oppilaslähtöiseksi, hyödyntäen paikallista osaamista laidasta laitaan.

5.4. OIVA = Kouvolan seudun ammattiopiston ammatilliseen peruskoulutuksen ohjaava ja valmistava koulutus

Opetusministeriöltä tuli myönteinen päätös keväällä. Sen jälkeen aloitettiin opettajan rekrytointi. Hämeenlinnassa järjestettiin toukokuussa Helmi-seminaari ”ammattikymppi”, johon osallistui opiston kuraattori ja kaksi opettajaa. Seminaarissa esiteltiin koulutuksen nykytilannetta, kokeiluohjelmaa, opetussuunnitelman perusteluonnosta sekä erilaisia kehiteltyjä koulutusmalleja. Esittelyssä olivat mukana Kangasalan ammattioppilaitos, Järvenpään ammattiopisto, Valkeakosken ammattiopisto, Pohjois-Pirkanmaan kky, Orivesi ja Heinätorin koulu Oulusta.

Kokeilun aloitus syksyllä 2006

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen opiskelijat aloittivat opintonsa kaksi viikkoa myöhemmin kuin muut Kouvolan seudun ammattiopiston opiskelijat. Ryhmään tulevilla opiskelijoilla ei ole aikaisempaa ammatillista koulutusta tai sitä on vain vähän. Koulutuksella pyritään madaltamaan jatko-opintoihin siirtymisen kynnystä, vähentämään keskeyttämistä varsinaisten tutkintoon johtavien opintojen alussa ja ehkäisemään syrjäytymistä. Osa elokuussa ammatilliset opinnot aloittaneista nuorista päättää keskeyttää opinnot heti lukukauden alussa. Nämä keskeyttämistä harkitsevat opiskelijat pääsevät siirtymään, niin halutessaan, alusta alkaen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen. Opettajalle jäi myös ennen koulun alkua aikaa valmistautua uuden koulutuksen aloittamiseen ja laatia alkavaan koulutuksen opetussuunnitelmaa.

Hakumenettely ja oppilasvalinta

Koulutukseen hakeutui kesällä yhteensä 28 nuorta, pääasiassa lehti-ilmoituksen perusteella. Muutama opiskelija siirtyi aloittamaltaan ammattilinjalta valmistavaan koulutukseen heti, koska valittu ammattiala ei kiinnostanut. Muitakin samaan loppupäätelmään tulleita opiskelijoita on mahdollisesti siirtymässä lukuvuoden aikana ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen. Syksyllä valittiin ja aloitti 13 nuorta opiskelun uudenmuotoisessa koulutuksessa. Opetus toimii Liiketalousinstituutin yhteydessä Kouvolan keskustassa. Ryhmä on pysynyt samana lokakuun puoleen väliin mennessä. Yksi opiskelija on mahdollisesti keskeyttämässä opintonsa. Hän on mielenterveyskuntoutuja; valmentava ja kuntouttava koulutuspaikka olisi ollut hänelle sopivampi vaihtoehto. Kaikille 28 hakijalle pidettiin kesällä alkuhaastattelu, jonka yhteydessä hakijoita ohjattiin muille linjoille ammattiopintoihin, kymppiluokalle Valkealan opistoon tai valmentavaan ja kuntouttavaan koulutukseen sosiaali-terveysalan oppilaitoksessa.

Luokan luonnehdinta

Opiskelijaryhmä koostuu nuorista, jotka ovat lähes kaikki käyneet peruskoulun normaalein tavoittein. Vain yhdellä on englannin arvosana ja yhdellä koko peruskoulun todistus mukautetuin arvosanoin suoritettu. Ryhmäläisten peruskoulun keskiarvot vaihtelivat 6,1 - 7,6 välillä. Osa nuorista on tavallisia nuoria. He pystyvät keskittymään ja ovat motivoituneita opiskelemaan. Osa heistä on passiivisia, kokevat olevansa pakotettuja tulemaan kouluun ja ovat sen tähden paljon pois oppitunneilta. Mielenterveydellisiä ongelmia, lyhytjännitteisyyttä, levottomuutta, käyttäytymisen häiriöitä ja puutteita vuorovaikutustaidoissa, kaikkia näitä em. ilmiöitä jossain määrin ryhmässä opettajan mielestä on havaittavissa. Osa opiskelijoista olisi ehkä paremmin hyötynyt koulutuksesta, jos olisi ohjautunut valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ja ohjaukseen. Ammattiopiston ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus – ryhmä ei alkanut syksyllä

muualla kuin sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksen yksikössä Kuusankoskella. Tämä koulutus painottuu työhön tutustumisen osalta hoitoalalle, eikä sen tähden koulutukseen voinut ohjata kaikkia niitä, jotka olisivat hyötäneet erityisopetuksesta.

Ohjaavan ja valmistavan koulutuksen tavoitteet ja toimintamalli

Koulutuksen tavoitteena ryhmänohjaajan kirjaamana on, että opiskelija saa

- riittävät ammatillisessa koulutuksessa tarvittavat perustiedot ja – taidot
- yksilöllistä tukea
 - vastuulliseksi ihmiseksi
 - tasapainoiseksi ihmiseksi
 - aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi

Koulutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota

- opiskelijoiden erilaisiin oppimisvalmiuksiin
- opiskelijoiden erilaisiin oppimistapoihin
- opiskelijoihin, joilla on elämänhallinnan vaikeuksia (sosiaaliset taidot)

Koulutusmuotoihin tutustuminen

- ura- ja tulevaisuuden suunnittelun tukeminen
- eri koulutusmuotoihin ja työelämän ammattitehtäviin tutustuminen

Jos ryhmän opiskelija löytää itselleen sopivan tutkintoon johtavan koulutuspaikan ohjaavan ja valmistavan koulutuksen aikana, hän siirtyy tälle koulutuspaikalle. Opiskelijat siirtyvät ammatilliseen koulutukseen oman siirtymissuunnitelmansa mukaisesti. Tavoitteena on, että opiskelijalla on ohjaavan ja valmistavan koulutuksen käytyään opintoihin tai työhön siirtymisen suunnitelma. Opiskelijat laativat sen opintojensa aikana.

Ohjaavan ja valmistavan koulutuksen sisältö muodostuu seuraavista aineista:

Perusvalmiudet

matematiikka	4,5 ov
ruotsi	1,0 ov
englanti	2,0 ov
äidinkieli	1,0 ov
yhteensä	8,5 ov

Ammattiin suuntautuva opetus

opintolinjoihin tutustuminen	2,0 ov
ammatteihin tutustuminen	2,0 ov
perehtyminen opintolinjoihin	3,0 ov
perehtyminen ammatteihin	3,0 ov
ravintotalous	1,0 ov
työharjoittelu	13,0 ov
työelämän säännöt	1,0 ov
yhteensä	25,0 ov

Henkilökohtaiset taidot

opiskelutaidot	1,0 ov
opintojen ohjaus	1,0 ov
työhön hakeminen	0,5 ov
pajatoiminta ja työelämävalmennus	1,0 ov
yhteensä	3,5 ov

Arkielämän taidot

kuluttajana toimiminen ja omien raha-asioiden hoito	1,0 ov
harrastusten valinta ja vapaa-ajan käyttö	1,0 ov
oman terveyden edistäminen	1,0 ov
yhteensä	3,0 ov

Opintoviikkoja yhteensä 40,0 ov

(Pimiä, M. 2006.)

Ryhmän opettajana toimii vastuuopettaja, joka opettaa ja ohjaa suurimman osa opetussisällöstä. Ravintotaloutta, matematiikkaa, englantia ja ruotsia opettavat omat aineopettajat. Numeroiden korottajat tekevät Kouvolan aikuiskoulutuksen laatimat ja arvioivat kokeet.

Työryhmän kokoaminen

Koulutuksen kehittämisestä vastaa työryhmä, johon kuuluvat vastuuopettaja, eri aineiden opettajat, projektikoordinaattori, opinto-ohjaaja ja Liiketalousinstituutin rehtori. Työryhmän pyrkimyksenä on saada koulutukseen toinen opettaja rinnakkaisopettajaksi, koska opetusryhmä on suuri ja erittäin vaativa. Henkilökohtaista ohjausta on myös paljon ja jokainen opiskelija kulkee omia yksilöllisiä polkuja, sen tähden yksilöllinen ohjaus vie paljon opettajan aikaa.

Toinen työryhmä on myös suunnitteilla. Alueella toimivat lisäkoulutukset ovat eri koulutuksen järjestäjien alaisia, mutta kaikki palvelevat lähes samanlaista kohderyhmää, joten tulisi sopia yhteisesti oppilasvalinnoista, tiedottamisesta, muista yhteisistä asioista ja pelisäännöistä. Alueella toimii Kymppiluokka Valkealan opiston järjestämänä, Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus Perttulan erityisoppilaitoksen Kuusankosken yksikön järjestämänä ja Kouvolan seudun ammattiopiston Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus Sosiaali- ja terveysalan yksikössä Kuusankoskella ja OIVA -ohjaava ja valmistava koulutus Liiketalousinstituutissa Kouvolassa.

6. POHDINTA

Opetusministeriö myönsi Kouvolan seudun ammattiopistolle kokeilukoulutukseen luvan vuosiksi 2006–2009. Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus aloitettiin syksyllä 2006. Kokeiluluvan saaminen paikkakunnalle on yksi askel eteenpäin hanketavoitteisiin pääsemisessä. Lisäksi lukuvuosi 2005–06 oli oppilaitokselle tärkeä perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen kehittämisen

vuosi. Itselleni koko prosessi antoi tavattomasti uutta kokemusta isossa koulutusyksikössä toimimisesta ja opetti käytännönläheisesti koko yhteisön hyväksi tehtävän tiimityöskentelyn ja itsenäisen työskentelyn taitoja.

Sosiaali- ja terveysalan yksikössä jo aiemmin toiminut valmentava ja kuntouttava koulutus oli toiminut omalla totutulla tavalla monia vuosia. Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opettajat muodostivat kehittämistyöryhmän, jossa jaettiin kokemukset, ajatukset, ideat ja esiteltiin omia kehiteltyjä käytäntöjä. Usein keskusteltiin oppilas- ja ryhmän valintaan liittyvistä ongelmista samoin koulutuksen kehittämisen mahdollisuuksista ja tarpeellisuudesta. Samalla tiivis yhteistyö projektikoordinaattorin, koulukuraattorin ja oman yksikön rehtorin kanssa auttoi ymmärtämään ison koulun haasteita ja kehittämisen moninaisuutta. Mukanaolo TATU - projektin kehittämis- ja ohjausryhmässä sekä oman meneillään olevan ammatillisen erityisopettajan opintojen kautta saamani tieto yhdistyivät mielestäni parhaalla mahdollisella tavalla. Seurasin ikään kuin ulkopuolisena koulun toimintaa ja käytänteitä, ihmettelin niitä ääneen ja samalla sain myös muut kiinnittämään asiaan huomiota. Itse sain monipuolista työkokemusta vuoden aikana ja pääsin näkemään ison ammatillisen oppilaitoksen kehittämistyön organisaatioita, työtapoja ja menetelmiä.

Työ oli kokonaisvaltaista. Tein opetustyötä kuntouttavan ja valmentavan koulutuksen parissa. Pohdin samalla onko ammatillisen peruskoulutuksen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen – koulutus juuri näille oppilaille oikea paikka – toisille mielestäni oli ja toisille ei. Olin epävarma kahden kohdalla siitä kuuluivatko he ollenkaan valmentavan koulutuksen piiriin. Kun sitten ensimmäisen kerran kuulin puhuttavan suunnitteilla olevasta ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta, innostuin siitä ja olin vakuuttunut sen tarpeellisuudesta. Kehittämishankkeena tehdyn kokeiluluvan hakemuksen työstämisessä pääsin rakentamaan näille ed. mainitun kaltaisille nuorille uutta koulutusväylää. Informoin kuulemastani uudesta kehitteillä olevasta koulutuksesta TATU2:n ohjausryhmän muita jäseniä ja koko työryhmä pääsi suunnittelun alkuvaiheessa tahoillaan puntaroimaan alueen koulutuksen eri vaihtoehtoja.

Oma ymmärrys yhteiskunnan muutoksien vaikutuksesta nuorten elämään ja koulutukseen lisääntyi suuresti. Luin paljon taustatietoa esim. yhteiskunnan muutoksista ja sen aikaisista ratkaisuista 80-luvulta tähän päivään. Tarkastelin tutkimustietoa yhteiskunnan tilasta 2000-luvulta sekä uusinta tilastotietoa nuorten koulutukseen hakeutumisesta, työttömyydestä ja elämän hallinnasta.. Lukemani auttoi minua ymmärtämään miksi perus- ja ammatillisen koulutuksen päätavoitteiksi on kirjattu Opetusministeriön julkaisemassa ja valtioneuvoston hyväksymässä Koulutus ja tutkimus 2003–2008 Kehittämissuunnitelmassa vuonna 2005 julkaistuja erilaisten hankkeiden kehittelemiä yhteistoimintamuotoja ja koulutuskokeiluja sekä nuorten osallisuushankeen arvioinnin väliraporttia. Kaikki edellä kuvaamani tieto auttoi minua ymmärtämään kuinka koulutuksen ja muiden uusien käytäntöjen kehittäminen kulkee ja laajenee hitaasti kokeillen, soveltaen ja muokaten entistä jo olemassa olevaa.

Hakemukseen kokosin lyhyen rungon millainen Kouvolan seudun ammattiopiston ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus voisi olla ja kuinka se voisi toimia. Alueen peruskoulujen opinto-ohjaajille lähettämäni tiedotteiden oletan edesauttaneen ryhmän kokoamisessa. Kyselyn avulla alueella tapahtuvan koulutuksen kehittämisen hankkeet levittivät tietoa nivelvaiheen molempiin suuntiin ja myös koteihin.

Tehty työ ja uuden koulutuksen saaminen alueelle hyödyntää etenkin nuorta väkeä Kymenlaaksossa, opintoihin kiinnittyminen paranee ja ammatillisen perustutkinnon suorittaminen tätä kautta helpottuu. Ammattiin valmistuminen auttaa työnsaannissa, syrjäytymisriski vähenee ja nuori pääsee oman elämän alkuun ja sen rakentamiseen. Tämähän aina on pohjimmiltaan koulutuksen tarkoitus.

Koko lukuvuosi lisäsi omaa ymmärrystäni koulutuksen kehittämisestä, asioiden eteenpäin viemisestä, tiimityöskentelystä, asioihin vaikuttamisesta ja uusien asioiden haltuun ottamisesta. Myös tieto ja taidot lisääntyivät siitä kuinka asiat kehittyvät pikkuhiljaa eteenpäin tiedon lisääntyttyä ja kuinka

tärkeää on puhua asioista, pohtia niitä yhdessä ja tällä tavoin rakentaa koko yhteisön yhteistä linjaa erilaisista kehittämisen kohteista. Oma uteliaisuus, aikaisemmat työt erityisopetuksen parissa ja psykiatrisessa kuntoutustyössä sekä aikaisemmat erityispedagogiikan perusopinnot auttoivat minua selviytymään uudesta ja erilaisesta työstä.

Hyvin pian lukuvuoden alettua, ryhmän kokonpanosta johtuen, huomasin nuorten koulutustarpeiden nivelvaiheen koulutuksessakin olevan hyvin erilaiset. Tarvittiin numeroiden korotusmahdollisuutta ja tiukkaa otetta sääntöjen ja sosiaalisten taitojen, vuorovaikutustaitojen ja käyttäytymisen harjoittelussa. Toisaalla tarvittiin oppimisvaikeuksista johtuen itsetuntemuksen ja itsetunnon vahvistamista. Koulutus- ja työelämään tutustumiset olivat tarpeen koko joukolle. Ne teettivät töitä ja organisointia, koska ko. toimintaan ei ollut valmiita rakenteita eikä toimintamuotoja.

Olen tehnyt lukuvuoden työtä kahden koulutuksen kanssa rinnakkain, toisessa opettaen ja toista suunnitellen. Olen nähnyt kuinka samankaltaisia nämä koulutukset ovat. Oppilasaineskin on hyvin samanlaista. Kuitenkin toinen on erityisopetusta ja toinen ei. Erityisopetuksen ja ns. tavallisen opetuksen raja omassa mielessäni hämärtyy koko ajan yhä enemmän. Jako tulisi mielestäni unohtaa ja keskittyä ohjaamaan ihmisiä, yksilöitä, meitä ainutkertaisia puutteinemme ja vahvuuksinemme.

Uuden nivelvaiheen koulutuksen koulutuskokeilut ovat käynnistyneet ympäri valtakuntaa myös Kouvolan seudun ammattiopistossa. Voin vain jäädä sivusta seuraamaan kuinka koulutuksen käy: jääkö se olemaan, minkälaisia muotoja se saa ja kuinka se nuorten keskuudessa otetaan vastaan. Monenlaisia jatkotutkimuksia ja kokeiluhankkeita uudesta koulutuksesta voisi tehdä. Kokeilu kestää kaksi vuotta, sen aikana täytyy raportoida toiminnasta tarkoin opetusministeriölle. Toivon, että uuden koulutuksen kehittämiseen panostetaan runsaasti voimavaroja, siten se saadaan nopeammin juurtumaan paikkakunnalle ja nähdään tarpeellisena.

Sain kokeiluluvan hakemuksen tehtäväkseni helmikuun lopulla. Olin aloittanut syksyllä uuden työn vieraalla paikkakunnalla. Valmentava koulutus, sen

aloitusjärjestelyt, uuden koulutuksen oppituntien valmistelu, työhön tutustumisen jaksojen järjestelyt, opetusympäristön rakentaminen, uuden oppilaitoksen käytäntöjen opettelu, TATU-projektin – työryhmyöskentely jne. veivät aikaa ja paljon voimia. Olen saanut menneestä lukuvuodesta jo etäisyyttä, mutta muistan edelleen mielenkiintoisen / kuormittavan työn, suuren vastuun, eteen tulleet ongelmat, joltain osin myös työtäni kohtaan esitetyn epäilyn sen hyödystä, tilaongelmat, ryhmän heterogeenisyyden ja erityisen hyvin kaikki kannustukset sekä kiitokset. Saldoksi jää onnellisuus omasta osaamisesta, omista vahvuuksista ja oman työn onnistumisesta.

7. LÄHTEET

Ammatillisen koulutuksen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokeiluohjelma 2006 – 09. Dnro 2/420/2006. Opetushallitus. Viitattu 26.8.2006. www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,17627,1830,53938

Bardy, M., Salmi, M., Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Hakala, L., Haapala, A. 2005. Nivel-luokka – oven avaus peruskoulusta ammattiopintoihin. Toiminnan kuvaus ja kehittämisehdotuksia. Helsinki: Yliopistopaino

Heikkilä, M., Vähätalo, K. (toim.), 1994. Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos. Tampere: Tammer-paino

Kokeiluluvan hakeminen 1.8.2006 käynnistyvään ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen. Dno 2/530/2006. Opetusministeriö.

KSAO. Kouvolan seudun ammattiopisto. 2006. Viitattu 20.9.2006. [Http://www.ksao.fi](http://www.ksao.fi) , organisaatio.

Koulutus ja tutkimus 2003-2008. (2004) Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Opetusministeriö. Helsinki.

Kouvolan seudun kuntayhtymä. 2006. Viitattu 20.9.2006. www.kouvolaregion.fi/fi, koulutus, yleista.

Kouvolan seudun kuntayhtymä. 2006. Viitattu 20.9.2006. [Http://www.kouvolaregion.fi/fi](http://www.kouvolaregion.fi/fi), koulutus, ammatillinen koulutus

Kuure, T. (toim.), 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy

Lehtoranta, P. 2005. Joint-Nivel-projekti ammattiopintojen käynnistymisen tukena. Toiminnan arviointia ja tuloksia. Kuntoutussäätiön työselosteita 31/2005 Helsinki: Yliopistopaino

Lisäopetus peruskoulun päättävälle. 2005. Helsingin kaupunki. Opetusvirasto. Viitattu 9.10.2006 <http://www2.edu.hel.fi/attachment.asp?Section=55&Item=5387>

Nikander, L. (toim.) 2005 Hyviä käytäntöjä ja kokeiltuja malleja oppilaitosten kehitystyöhön. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna

Nikander, L. (toim.) 2006. Hyvät käytännöt. Innovatiivisissa hankkeissa kehitetyt hyviä käytäntöjä, Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna: Saarijärven Offset Oy

Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa. 2006. Opetusministeriö, Valtioneuvosto. Viitattu 4.9.2006.

[Http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/index.html](http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/index.html)

Pimiä, M. 2006. OPETUSSUUNNITELMA ohjaava ja valmistava koulutus OIVA. Kouvolan seudun ammattiopisto.

Turjansalo, L. 2005. TATU- tavoitteena tutkinto. TAVOITE 3-OHJELMAN TOIMENPIDEKOKONAISUUDEN 2.2 Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen LAADULLINEN RAPORTTI. Kouvolan seudun ammattiopisto.

Turjansalo, L. 2006 Tiedote. TATU2 – tavoitteena tutkinto 1.10.2005–31.12.2007. Kouvolan seudun ammattiopisto.

Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa koulutuksessa. 2002. Opetushallitus. Viitattu 28.8.2006. [Http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,527,6981,8491](http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,527,6981,8491)

Vehviläinen, J. 1999. Polun rakentajat. Nuorten sijoittuminen ammatilliseen koulutukseen ja työelämään. Työministeriö. ESR-julkaisut-sarja. 49/99. Helsinki

Vehviläinen, J. 2005. Rajatonta Palvelua? – Nuorten osallisuushankkeen arvioinnin väliraportti. Helsinki: Hakapaino Oy

Hyvä peruskoulun opo!

Valtion vuoden 2006 talousarviossa esitetään ammatillisen koulutuksen yhteydessä järjestettävän **amatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen** käynnistämistä kokeilumuotoisena syksyllä 2006.

Kokeiluun haetaan järjestämislupaa myös Kouvola seudun ammattiopistossa. **Aloitamme 1.8.2006 kyseisen koulutuksen, jos saamme opetusministeriöltä siihen luvan.**

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus on yhden vuoden mittainen (20-40 ov) tämän jälkeen voi joustavasti siirtyä tutkintoon johtavaan koulutukseen. Koulutus on suunnattu erityisesti sellaisille perusopetuksen päättävillä nuorilla, joilla ei ole selkiytyntä käsitystä ammatinvalinnastaan tai joilla ei ole riittävästi valmiuksia ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen tai opinnoissaan suoriutumiseen. Koulutuksen tavoite on madaltaa siirtymäkynnystä ja näin ehkäistä koulutuksen ulkopuolelle jäämistä ja syrjäytymistä. Ammatillisen perustutkinnon jatkuessa nelivuotiseksi (1+3) ehkäistään mahdollisesti myös opintojen keskeyttäminen. Koulutus sisältää eri koulutuksiin ja työelämän ammattitehtäviin tutustuttavia opintoja, henkilökohtaisten opiskelutaitojen kehittämistä sekä ammatillisessa koulutuksessa tarvittavien perustietojen ja -taitojen täydentämistä. Eli sisältö tulee olemaan paljolti valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tyyppinen. Peruskoulun numeroiden korottaminen olisi myös mahdollista.

On muistettava, että tämä koulutus ei ole tarkoitettu erityisopetuksen eli kokonaan mukautetun peruskoulun tavoittein opiskelleille nuorille.

Nyt haluaisin mielipidettäsi koulutuksen tarpeellisuudesta seutukunnallamme!

Pyydän myös arviotasi (noin luku) kuinka monta ammattialastaan epävarmaa hakijaa koulustasi oli meille pyrkimässä?

Arvio ammattiopinnoissa mahdollisesti heikosti selviytyvien oppilaiden lukumäärä, jotka hakivat tänä vuonna yhteishaussa meille?

Haluan myös tietää oletko halukas yhteistyöhön ja minkä verran sinulla on ajallisesti käytettävissä yhteisneuvotteluihin?

Aikataulu on erittäin kiireellinen, hakemusten on oltava perillä opetusministeriössä 7.3.2006! Joten toivon sinun vastaavan kyselyihini joko sähköpostitse, leena.pelkonen@ksao.fi tai puhelimitse 0414369916, ensi viikon aikana. Huom! siis jo ennen hiihtolomalle lähtöäsi.

Koulutuksen aloittaminen selviää huhtikuun puolessa välissä ja sen jälkeen on kartoitettava tarkemmin epävarmat / heikot oppilaat, jotka hyötyisivät ohjaavasta ja valmistavasta koulutuksesta. Tulisi sopia yhdessä kuinka menetellään niiden kohdalla, jotka eivät pääse yhteishaussa minnekään. Suunniteltava myös millä tavoin tavoitamme ja saamme ko. nuoret hakemaan erillisellä haulalla ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen.

Yhteistyöterveisin

Leena Pelkonen

Kouvola seudun ammattiopisto, Kuusankosken ammattikoulu

Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opettaja / luokanvalvoja